

”För att komma runt det kruxet”

- **En kvalitativ undersökning om arbetet med Barnkonventionen och barn i behov av särskilt stöd i två kommuner.**

Av: Marianne Håkansson & Mia Palmberg

Examinator: Julia Peralta

Handledare: Andreas Nyblom

Södertörns högskola | Institutionen för Kultur och lärande

Examensarbete 15 hp

Självständigt arbete i förskoledidaktik | Höstterminen 2016

Förskolläraryrket med interkulturell profil 210 hp

Abstract

The purpose of the study is to examine the ways in which the Children's rights convention is used to develop early childhood education for children with special needs. We want to examine how preschool teachers and municipalities relate to the Children's rights convention when decisionmaking concerning children with special needs, and the resources that will be relevant for these children. In order to answer our questions, we conducted interviews with preschool teachers and officials in two municipalities in Sweden. This in order to identify any differences between theory and practice; does this correspond with what is said in the Children's rights convention, the Education Act, various policy documents that are in and around the preschool or is there a need to develop this work further, so that the guidelines are followed to a greater extent? We have used a qualitative method with phenomenological and phenomenographic basis. We describe the ecological systems theory of child development, individual, and relational perspective, which we use to analyze our collected material. We also shed light on previous research in the Children's rights convention and children's right to education, the incorporation of the Children's rights convention, special education and resources, children's perspective and inclusion and exclusion. We have concluded that the need for an education initiative for the Convention should be used to strengthen children's rights, but also the need for a more active work to actualize what is said in the Children's rights convention.

'To get around that obstacle - a study of the work of the Children's rights convention and children with special needs in two municipalities.'

'För att komma runt det kruxet - En kvalitativ undersökning om arbetet med Barnkonventionen och barn i behov av särskilt stöd i två kommuner.'¹

Fall semester 2016

Marianne Håkansson & Mia Palmberg

Mentor: Andreas Nyblom

Keywords: Children's rights convention, children with special needs, resources, incorporation

Nyckelord: Barnkonventionen, barn i behov av särskilt stöd, resurser, inkorporering

---

¹ Citatet i titeln var svaret Kommun 2 gav när vi ställde frågan om de upplever Barnkonventionen som tillräckligt tydlig för att tillgodose barns rättigheter, och om de anser sig kunna använda konventionen i sitt arbete eller om det behövs någonting mer. Mer utförligt uttryckte de att dokumentet i sig är jättebra men att det i många fall kan vara svårt att implementera Barnkonventionen och för att komma runt det kruxet har de anställt en Barnombudsman i kommunen för att se till att Barnkonventionen efterlevs, och kommunen anser sig arbeta väldigt mycket med att implementera konventionen (Fråga 6).

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	6
1.1.1 Barnkonventionen.....	7
1.1.2 Debatten om inkorporering.....	7
2. Syfte och frågeställningar.....	9
3. Metod.....	11
3.1 Kvalitativ metod.....	11
3.1.1 Fenomenologi och fenomenografi.....	11
3.2 Kvalitativa intervjuer.....	12
3.3 Urval och urvalsmetoder.....	14
3.4 Etiska överväganden.....	15
3.5 Genomförande av undersökning.....	15
3.6 Tematisk analys.....	16
3.7 Framework.....	16
4. Teoretiska perspektiv.....	18
4.1 Utvecklingsekologiska perspektivet.....	18
4.2 Individperspektivet och Relationella perspektivet.....	19
5. Centrala begrepp.....	21
5.1 Barn i behov av särskilt stöd.....	21
5.2 Barnkonsekvensanalys.....	21
5.3 Likabehandlingsplan.....	22
5.4 Inkludering och exkludering.....	23
5.5 Barn och barns perspektiv.....	23
6. Tidigare forskning.....	25
6.1 Barnkonventionen och barns rätt till utbildning.....	25
6.2 Inkorporering av Barnkonventionen.....	26

6.3 Specialpedagogik och resurser	26
6.4 Barns perspektiv	27
6.5 Inkludering och exkludering	28
7 Resultat och analys	29
7.1 Tema 1: Resurser.....	31
7.2 Tema 2: Barn i behov av särskilt stöd	33
7.3 Tema 3: Inkludering och exkludering	36
7.4 Tema 4: Barnkonventionen	39
8 Diskussion	42
8.1 Förslag till vidare forskning	45
Litteraturförteckning	46
Tryckta källor:	46
Tidsskrifter:	48
Elektroniska källor:	49
Bilaga 1	51
Bilaga 2	53

1. Inledning

Det är i år 27 år sedan Barnkonventionen ratificerades² av Sverige och det har under senare år debatterats kring att inkorporera konventionen i svensk lag. Förenta Nationernas (FN) kommitté för barnets rättigheter, även kallad Barnrättskommittén, genomförde en utredning om Sverige följer Barnkonventionen tillräckligt bra eller inte som presenterades i början av 2015. Barnrättskommittén gav medhåll angående att Sverige borde inkorporera Barnkonventionen i svensk lag (Barnombudsmannen, 2015-02-04).

I mars 2013 beslutade den svenska regeringen att en barnrättighetsutredning skulle kartlägga hur Sverige följer artiklarna i Barnkonventionen. I en av de punkter i kartläggningen som gäller stöd och service till barn med funktionsnedsättning, beskriver utredaren att barn som har en funktionsnedsättning har särskilda behov och att funktionsnedsättningen kan påverka barnets livsvillkor på olika sätt. Utredaren poängterar att samhällets stöd därför måste anpassas till det enskilda barnet och förändras utifrån barnets pågående utveckling och dess behov. Däremot konstaterade utredaren att ett barn med en funktionsnedsättning kan ha svårare att få sina rättigheter tillgodosedda. Det var under utredningens gång flera myndigheter och organisationer påpekade att brister finns när det gäller att säkra barn med funktionsnedsättnings rättigheter enligt Barnkonventionen. Staten är skyldig att se till att barnets rättigheter följs enligt Barnkonventionen (SOU 2016:19, s. 182).

I artikel 3 i Barnkonventionen framkommer att barnets bästa alltid ska komma i första hand, samt att oavsett beslut eller åtgärd ska barnets bästa alltid tas i beaktande (Hammarberg, 2006, s. 11). I artikel 23 i Barnkonventionen står det vidare att ett barn med fysiskt eller psykiskt handikapp³ har rätt att leva ett liv som är fullständigt och anständigt, som även främjar barnets självförtroende och gör det möjligt för barnet att delta fullt ut i samhället. Vidare beskrivs det i artikel 23 att barn med särskilda behov ska ha rätt till kostnadsfritt stöd, detta för att barnet ska ha lika stor tillgång till utbildning som ett barn utan funktionshinder. Barnet ska ha samma möjlighet att integreras i samhället och utvecklas individuellt, för att få dessa

---

² *ratificering*, en regerings godkännande av en tidigare framförhandlad internationell överenskommelse (Nationalencyklopedin 2016)

³ Socialstyrelsen definierar funktionshinder som de begränsningar som finns, för en person med funktionsnedsättning, i dennes omgivning. Socialstyrelsens exempel på vad dessa begränsningar kan vara: Svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framförallt om bristande tillgänglighet i omgivningen (Socialstyrelsen, 2007).

möjligheter behöver barnet få stöd från samhällets olika instanser (Hammarberg, 2006-01-01, s. 43).

Detta examensarbete belyser på vilka sätt Barnkonventionen används i anpassningen av förskoleverksamheten för barn i behov av särskilt stöd, och vilka typer av resurser som tilldelas förskoleverksamheten i två olika kommuner. Vi har valt att fokusera på barn i behov av särskilt stöd då detta är relevant för oss som blivande förskollärare. Som förskollärare har vi ansvaret för att de barn som har funktionshinder, psykiskt eller fysiskt, ska få tillgång till de specifika resurser som behövs för att stötta barnen i verksamheten. Förskolan har en stor betydelse för barns utveckling och lärande, den ska lägga grunden för ett livslångt lärande. I Läroplanen för förskolan står det att verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar i den, och att den ska anpassas utifrån hela barnet och de behov som barnet har. De barn som behöver mer stöd än andra har rätt att få det på det sätt som passar deras behov och förutsättningar (Skolverket, 1998 rev. 2016, s. 5). Även i Skollagen står det att de barn med funktionshinder som är i behov av särskilt stöd ska ges det utifrån deras särskilda behov (Skollagen 2010:800, kap. 8 paragraf 9). Vilket ansvar förskolläraren har i detta sammanhang beskrivs i Läroplanen för förskolan, där framgår att förskolläraren ska ge barnen de rätta förutsättningarna för att stimuleras i sin utveckling och sitt lärande samt att barnet ska få använda hela sin förmåga. Vidare beskrivs förskollärarens roll som att denne ska försäkra sig om att alla barn ska få inflytande över arbetssättet i förskolan och verksamhetens innehåll (Skolverket, 1998 rev. 2016, s. 11-12).

Då vi läst på om barn i behov av särskilt stöd och Barnkonventionen har vi uppmärksammat att det inte finns tillräckligt med resurser, forskning och kunskap om detta. Att kunskap saknas hos de personer som arbetar med barn meddelade Barnrättskommittén när de offentliggjorde sin utredning i februari 2015. Det rekommenderades att alla som är verksamma i yrken där de arbetar med barn ska utbildas, vilket är en nödvändighet för att alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda (Barnombudsmannen, 2015-02-04).

1.1 Bakgrund

Här nedan kommer vi att ge en bakgrund till Barnkonventionen och anledningarna till att den ansågs behövas av Förenta Nationerna, och beskriva det förslag som presenterats för att inkorporera Barnkonventionen samt hur beslutet togs av Kammarrätten. Vi kommer även att beskriva debatten som pågår angående inkorporeringen av Barnkonventionen i svensk lag.

1.1.1 Barnkonventionen

Den 20 november 1989 antogs konventionen om barnets rättigheter, två år senare hade en majoritet av världens länder ratificerat den. Mot slutet av 2005 hade alla länder utom Somalia och USA ratificerat konventionen. Bakgrunden till att barns rättigheter skulle bli till en konvention likt den redan existerande konventionen för mänskliga rättigheter är att det började uppmärksammas att barn var de som ofta led mest av krig. Diskussionen kom upp först efter första världskriget och det fördes kampanjer kring det, till en början främst i Storbritannien och Sverige, fram till att Nationernas Förbunds Deklaration skrev in regler för barns rättigheter. Detta och ytterligare ett något tyngre dokument som antogs 1959, Förenta Nationernas Deklaration om Barnets rättigheter, var de två första stegen mot att barns rättigheter skulle ses som självklara, de var dock inte bindande för världens regeringar utan mer som principer att ta i beaktande men inte nödvändigtvis säkerställa. När FN:s generalförsamling i november 1989 antog konventionen om barnets rättigheter blev det ett stort steg framåt för att säkra barnets rättigheter. Den har folkrättslig kraft och de regeringar som ratificerat den måste respektera den och rapportera till FN vad de gör för att följa konventionen (Hammarberg, 2006-01-01, s. 5-6).

1.1.2 Debatten om inkorporering

FN:s kommitté för barnets rättigheter genomförde en utredning kring hur Sverige följer Barnkonventionen, därefter tog Regeringen under våren 2013 beslutet att en särskild barnrättighetsutredning skulle genomföras. Anita Wickström och de övriga sakkunniga i barnrättighetsutredningen fick uppdraget att kartlägga och undersöka hur barns rättigheter, enligt Barnkonventionen, kommer fram i lagar och andra föreskrifter. Barnrättighetsutredningen fick även i uppdrag att se över och analysera vilka fördelar respektive nackdelar det skulle innebära att inkorporera Barnkonventionen i svensk lag. Utredningen skulle utifrån sin analys av fördelar respektive nackdelar ta ställning till hur barns rättigheter kan stärkas än mer i Sverige (Regeringen 2016-10-12). Den 23 september 2016 avtog Kammarrätten i Stockholm förslaget att inkorporera Barnkonventionen som svensk lag (Kammarrätten i Stockholm, 2016-09-23). Kammarrätten i Stockholm är kritisk mot att införa Barnkonventionen som nationell lag. De anser att Barnkonventionen inte är tillräckligt tydlig och saknar den precision som den svenska lagstiftningen innehåller. De anser även att Sverige redan har en omfattande barnrättslig lagstiftning och att det därför inte finns någon vinst i att införa Barnkonventionen som nationell lag (SVT Nyheter, 2016-10-14).

Under de senaste åren har det pågått en debatt i media angående förslaget att Barnkonventionen ska bli svensk lag. Ann-Charlotte Marteus skriver en ledare för *Expressen* där hon ställer sig kritisk till förslaget. Marteus anser att regeringen endast vill införa lagen för andra länders skull, eftersom Sverige redan anses vara ett av världens bästa länder att växa upp i. Barnkonventionen skulle inte lösa alla de problem som finns i landet såsom dåliga skolor och bristande vårdresurser för att nämna några, tvärtom anser Marteus eftersom Barnkonventionen skulle sluka resurser, tid, pengar och personal om barn ska få laglig rätt att informeras och komma till tals i alla möjliga myndighetsärenden (*Expressen*, 2016-10-10). Även Johannes Forssberg, journalist och debattör på *Expressen*, uttrycker sig kritiskt till Barnkonventionen som lag. Forssberg menar att förslaget lades fram helt utan konkreta förklaringar om hur barnen skulle få det bättre i samhället och att barnperspektivet var påtagligt frånvarande. Sverige har redan en plikt att följa Barnkonventionen och har anpassat lagar därefter, de brister som finns kommer inte att läka genom att göra Barnkonventionen till lag anser Forssberg (*Expressen*, 2016-10-02).

I *Kvällspressen Debatt* skriver Nils Karlsson (Miljöpartiets kommunalråd i Malmö) om Barnkonventionen och att Sverige måste bli bättre på att ta ett barnperspektiv och ligga i framkanten gällande barns rättigheter. Karlsson skriver vidare att barnperspektivet måste vara med i alla delar av den politiska beslutsprocessen, detta likt hur vi idag arbetar med jämställdhetsperspektivet (*Kvällspressen Debatt*, 2016-03-14). Flera politiska partier, både vänster- och högerpartier, ställer sig positiva till att Barnkonventionen blir svensk lag. I *Expressen* trycker Ingela Thalén (fd. Socialminister) och Åsa Regnér (Barn- äldre och jämställdhetsminister) från Socialdemokraterna på att ett kunskapslyft gällande Barnkonventionen behövs, men främst att alla instanser i samhället behöver bli bättre på att lyssna till barnens åsikter (*Expressen*, 2015-02-19).

2. Syfte och frågeställningar

I inledning och bakgrund beskriver vi i korthet hur debatten kring Barnkonventionen ser ut och hur Barnkonventionen kan komma att bli inkorporerad i svensk lag. Vi tar inledningsvis upp artikel 3 och artikel 23 ur Barnkonventionen och vi kommer utgå från dem i vår undersökning. När vi sökt efter information kring Barnkonventionen, och under tiden vi följt debatten kring att inkorporera den i svensk lag har vi börjat undra om den svenska lagstiftningen är stark nog för att förverkliga barns rättigheter? Flera av debattörerna har uttryckt att de anser Barnkonventionen vara för vagt formulerad för att kunna klassas som lag, men skulle den kunna fungera som ett komplement och snarare se till att man i beslutsfattande gällande barn alltid tar den i beaktande? Hur ser det ut just nu när den ”bara” är ratificerad, och skulle det bli bättre om vi inkorporerade konventionen?

Syftet med detta examensarbete är att undersöka på vilka sätt Barnkonventionen används för att utforma förskoleverksamheten för de barn som är i behov av särskilt stöd. Vi vill undersöka hur förskollärare respektive kommuner förhåller sig till Barnkonventionen vid beslutsfattande gällande barn i behov av särskilt stöd, samt vilka resurser som blir aktuella för dessa barn.

De frågeställningar vi använt oss av i undersökningen är:

- På vilka sätt fördelas resurser för att anpassa verksamheten utifrån de barn som är i behov av särskilt stöd i de två olika kommunerna, hur skiljer de sig åt respektive hur liknar de varandra?
- Vilken skillnad skulle det göra för resursfördelning till barn i behov av särskilt stöd om Barnkonventionen skulle inkorporeras i svensk lag? I vilken utsträckning tas barnets bästa i beaktande när beslut om särskilt stöd fattas?
- På vilket sätt skulle ett utvecklingsekologiskt perspektiv kunna påverka hur beslut fattas kring särskilt stöd och hur skulle det kunna påverka vardagen i förskolan för de barn som är i behov av särskilt stöd?

För att besvara våra frågeställningar har vi genomfört intervjuer med förskollärare och tjänstemän i två olika kommuner. Detta för att få syn på eventuella skillnader mellan teori och praktik; stämmer det som står i Barnkonventionen, Skollagen och olika styrdokument som finns i och kring förskoleverksamheten överens med hur det ser ut i kommun och förskola

eller finns det behov att utveckla det arbetet vidare så att riktlinjerna efterföljs i större utsträckning?

3. Metod

I den här delen av examensarbetet kommer vi att gå igenom det metodval vi gjort för vår undersökning; kvalitativ metod, fenomenologi och fenomenografi. Vi kommer även att beskriva kvalitativa intervjuer, de urval och urvalsmetoder vi använt, vilka etiska överväganden vi tagit i beaktande, hur vi anonymiserat våra respondenter samt hur vi genomfört vår undersökning.

3.1 Kvalitativ metod

Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod, detta för att syftet med vår undersökning inte är att få fram statistik över hur många som anser sig ha kunskap om Barnkonventionen och barn i behov av särskilt stöd. Vi vill snarare belysa några konkreta exempel på hur detta arbete kan se ut i verkligheten. Vi valde en kvalitativ metod då den med fördel används när man vill få syn på en händelse eller beskriva det personer upplever, exempelvis känslor, tankar, beslutsfattande. Göran Ahrne och Peter Svensson beskriver att svaren på frågor som hur mycket, hur ofta och hur länge är mindre viktiga inom den kvalitativa metoden. Kvalitativ data är inte något som mäts utan det konstateras att de finns samt i vilka situationer de finns och hur de fungerar (Ahrne & Svensson, 2011, s. 12). Enligt Runa Patel och Bo Davidson är syftet med kvalitativa undersökningar att införskaffa djupare kunskap än den kunskap som en får ut av kvantitativa metoder. Då vi valde att göra en kvalitativ undersökning bestämde vi oss för att använda oss av intervjuer och ljudinspelningar för att sedan bearbeta materialet. Vi transkriberade ljudinspelningarna vilket gav oss möjligheten att arbeta med datamaterialet i textform. Patel och Davidson beskriver att det är en fördel att göra löpande analyser när man arbetar med kvalitativa undersökningar, om man gör analysen direkt efter intervjun kan det ge nya idéer och kunskap om att personerna man intervjuar inte tolkar frågorna på det sätt som var tänkt från början. Det är därför viktigt att avsätta en längre sammanhängande tidsperiod för transkribering och bearbetning av texten (Patel & Davidson, 2011, s. 119-121).

3.1.1 Fenomenologi och fenomenografi

Ulf Brinkkjaer och Marianne Høyen beskriver fenomenologin som ett kvalitativt forskningsperspektiv. Detta forskningsperspektiv lämpar sig för studier om subjektiva upplevelser av praktiker. Perspektivet utgår från ett jag-perspektiv där den studerade personens inre processer och erfarenheter står i fokus. Inom fenomenologin vill man beskriva fenomen så som de uppträder på ett så neutralt och objektivt sätt som möjligt, en förståelse för helheten av det som observeras eller undersöks är här önskvärt. Att rikta sin uppmärksamhet

och låta fenomen, objekt eller personer framträda ur bakgrunden är en central metod inom fenomenologin. Det kan dock vara svårt att särskilja kroppen från objektet och avgöra var kunskap finns eller skapas. Fenomenologiska undersökningar utgår dock alltid från ett jag- eller förstapersonsperspektiv genom vilket man kan beskriva upplevelser och processer, inte förklara t.ex. statistiska orsaksförhållanden. Fenomen bekräftas därför utifrån dessa beskrivningar av subjektiva upplevelser (Brinkkjaer & Høyen, 2013, 59-78).

Fenomenologin är nära besläktad med fenomenografin, som dock är en metod skapad utifrån erfarenheter till skillnad från fenomenologin, som uppstått ur filosofisk idétradition och har haft ett långvarigt inflytande över vetenskapsteorin. Patel och Davidsson förklarar att man inom fenomenografi syftar till att beskriva skillnader i resultatet genom att sortera och kategorisera. Forskaren planerar och utför undersökningen med öppna, kvalitativa intervjuer där den man intervjuar beskriver uppfattningen av det fenomen som forskaren ställer frågor kring. Efter att ha genomfört en intervju transkriberar forskaren denna och analyserar transkriberingen (Patel & Davidsson, 2011, s. 33). Vi har valt att använda oss av en tematisk analys i vår bearbetning av materialet. Denna analysmetod beskriver vi i kapitel Resultat och analys (se sidan 28). Patel och Davidsson poängterar att man i fenomenografin inte vill komma fram till ett resultat som är fast, utan det är föränderligt precis som lärande eller utveckling, då människans uppfattning av något kan förändras (Patel & Davidsson, 2011, s. 33).

3.2 Kvalitativa intervjuer

Patel och Davidson beskriver en kvalitativ intervju, ett samtal där båda deltagarna är delaktiga. De beskriver vikten av att som intervjuare skapa en bra grund men inte ge för mycket information till respondenten så att svaren blir dennes egna. Vi har därför innan vi påbörjade våra intervjuer informerat respondenterna om vad intervjun kommer handla om på ett tydligt men kortfattat sätt. En kvalitativ intervju har syftet att visa och identifiera intervjupersonens uppfattning om något. Den kvalitativa intervjun kan resultera i att man får information som ser olika ut beroende på vem som intervjuas, det går på grund av detta inte att i förväg bestämma vilka typer av svar man vill få ut av en intervju. Den intervjuades livsvärld påverkar hur hen uppfattat de situationer hen blivit intervjuad om. Kvalitativa forskare beskriver ofta sina intervjuer djupgående och mer detaljerat för att ge läsaren en bättre förståelse av forskarens tolkning av materialet (Patel & Davidson, 2011, s. 81-82).

Vi utformade en intervjuguide (se bilaga 1) och lade frågorna i en bestämd ordning. Under intervjuerna ställde vi ibland följdfrågor men ofta höll vi oss till den fastställda intervjuguiden. Den här typen av intervjuer beskriver Staffan Stukát som strukturerade intervjuer där de frågor som ställs till respondenten ofta är slutna och fasta. När man genomför en strukturerad intervju försöker man som intervjuare skapa en så neutral relation som möjligt mellan en själv och respondenten genom att ställa frågorna i en fast ordning utan att formulera om det. Detta för att svaren inte ska bli ”färgade” utan frågorna ställs likadant till alla som deltar i undersökningen. Denna typ av intervju kallas ibland för enkätintervju eller standardiserad forskningsintervju, men man kan räkna med att få bättre resultat än vid en enkätundersökning då bortfallet kan bli stort. En fördel med den här typen av intervjuer är att det går att intervjua flera personer men att man som intervjuare inte behöver ha särskild erfarenhet av intervjuteknik (Stukát, 2011, s. 43).

Patel och Davidsson beskriver hur man kan gå tillväga inför en intervju och att det är viktigt att som intervjuare vara väl förberedd med vilka typer av frågor man vill ställa. Innan vi genomförde intervjuerna diskuterade vi om vi ställde de frågor som vi behövde för att få svar på våra frågeställningar. Vi funderade även på om frågorna kunde missuppfattas av respondenterna eller om de var lättförståeliga. Det kan vara bra att fråga en utomstående som inte är insatt i frågeställningen om hen förstår frågorna eller om de är för svåra. En annan viktig del att tänka på innan man genomför intervjuer är hur man väljer att dokumentera dem. Det finns enligt Patel och Davidsson två olika sätt: anteckna eller spela in intervjun. Att anteckna en hel intervju kräver att man övar innan, detta för att få med allt det intervjupersonen svarar. Om man väljer att göra en ljudinspelning kräver det intervjupersonens tillstånd. En fördel med att spela in är att man under intervjun kan fokusera helt på att lyssna på intervjupersonens svar, dock behöver man transkribera sina inspelade intervjuer, vilket ofta tar tid menar Patel och Davidsson. Vi valde att använda oss av ljudinspelning och att en av oss skulle anteckna för hand under intervjun (Patel & Davidsson, 2011, s. 86-87).

När vi utformade vår intervjuguide hade vi i åtanke de fem regler för intervjuer som Ulla Eriksson-Zetterquist och Göran Ahrne skrivit om. Där framgår att intervjuaren måste lyssna tålmodigt, inte framhäva auktoritet, inte argumentera mot respondenten, inte ge moraliska förmaningar, endast ställa frågor under särskilda förhållanden exempelvis för att berömma eller hjälpa intervjupersonen vidare (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, s. 39). Vi skapade

en intervjuguide där vår förhoppning var att skapa en kravlös intervjusituation som respondenten upplevde som ett givande samtal. Vi ville genom de intervjuer vi genomförde få chans att ta del av respondentens uppfattningar och reflektioner kring ämnet.

I examensarbetet kallas kommunerna Kommun 1 och Kommun 2. Vi har sammanställt svaren från tjänstemännen i vardera kommun och kommer i analysen presentera dem som en gemensam representant för kommunen då deras svar kompletterade varandra. Det viktiga var inte att få fram vilken tjänsteman som svarat vad på vilken fråga, istället ville vi återge en beskrivning av hur de arbetar inom respektive kommun. De förskollärare vi intervjuade i kommunerna kallas för Förskollärare 1 och Förskollärare 2. Kommun 1 och Förskollärare 1 tillhör samma respondentgrupp och Kommun 2 och Förskollärare 2 hör även de ihop.

3.3 Urval och urvalsmetoder

För att få en djupare förståelse för hur Barnkonventionen används fann vi det nödvändigt att intervjua tjänstemän inom kommunen samt förskollärare som arbetar i den praktiska verksamheten. Vi fokuserade främst på huruvida Barnkonventionen följs eller inte, samt om förskollärarna är medvetna om de beslut gällande barn i behov av särskilt stöd som fattas på kommunnivå. Vi har i urvalsprocessen inte fokuserat på vilken typ av förskola som deltar i studien. Urvalet grundades snarare på att det ska vara en förskola som tar del av kommunens styrdokument. Studien är kvalitativ, Ahrne och Svensson beskriver att kvalitativa studier kan behöva en högre grad av transparens än kvantitativa där data mäts och tydligt redovisas (Ahrne & Svensson, 2011, s. 10-33). Studiens syfte är inte att skapa någon som helst generaliserbarhet, utan likt de flesta kvalitativa studier att göra en djupdykning i personers upplevelsevärldar av olika fenomen. Vi började med att söka efter vilka personer som arbetade med förskolefrågor inom kommunen och kontaktade därefter ordförande i utbildningsnämnden, verksamhetschef för förskola, biträdande verksamhetschef för förskola samt personal på kommunens resurscentrum. Dessa personer kontaktade vi genom mail. Vi kom i kontakt med förskollärare genom att ringa till några förskolechefer i varje kommun och blev genom dem hänvisade till förskollärare som de trodde skulle kunna svara på våra frågor. Totalt genomfördes åtta stycken intervjuer. I vardera kommun genomförde vi intervjuer med en förskollärare, en ordförande i utbildningsnämnden, en verksamhetschef för förskolan/biträdande verksamhetschef samt en anställd på resurscentrum.

3.4 Etiska överväganden

Vi har följt Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer; informationskravet, konfidentialitetskravet, samtyckeskravet och nyttjandekravet. De finns till för att skydda de personer som deltar i forskningsstudier så att de ska känna till sina rättigheter (Vetenskapsrådet, 2002, s. 6).

Dessa forskningsetiska principer beskriver Patel och Davidsson. Informationskravet innebär att respondenterna i ens undersökning har blivit väl informerade om syftet med undersökningen. Vi har tagit i beaktande att ett samtycke funnits med respondenterna i undersökningen, att de själva fått bestämma hur mycket eller lite de velat delta och delge. Nyttjandekravet har vi följt genom att vi inte kommer använda de uppgifter som respondenterna lämnat genom sin delaktighet i undersökningen på något annat vis än till vårt examensarbete (Patel & Davidson, 2011, s. 62). Vi tog med ett informations- och samtyckesbrev till de respondenter vi intervjuade (se bilaga 2). De fick innan intervjun började läsa igenom och skriva under samtyckesbrevet. I informationen framgick det tydligt vad studien handlar om samt att de får avbryta sin medverkan i studien när helst de vill. Detta informerades de även om inledningsvis då första kontakten togs via telefon och mail med respondenterna, för att de skulle känna sig trygga genom hela processen.

Vi har tagit konfidentialitetskravet i beaktande för att inte röja respondenternas identiteter, det är inte heller relevant för vår undersökning att nämna vilka kommuner vi valt att undersöka då vi inte kommer göra en större jämförelse dem emellan. Genom att vi tagit konfidentialitetskravet i beaktande har vi valt att benämna våra respondenter som Kommun 1, Kommun 2, Förskollärare 1 och Förskollärare 2.

3.5 Genomförande av undersökning

Vi genomförde intervjuerna med våra respondenter under vecka 43 och vecka 44. I Kommun 1 intervjuade vi ordföranden i utbildningsnämnden, verksamhetschef för förskola samt personal på kommunens resurscentrum. I Kommun 2 intervjuade vi ordföranden i utbildningsnämnden, biträdande verksamhetschef för förskola samt personal på kommunens resurscentrum. Vi intervjuade våra respondenter på deras arbetsplats, detta för att möjliggöra för dem att möta oss. Marianne Håkansson höll i intervjuerna och ställde frågorna, medan Mia Palmberg förde minnesanteckningar över det som respondenten svarade. Efter genomförda intervjuer transkriberade vi intervjuerna från varsin kommun och sammanställde dem. Vi har

sedan arbetat i ett gemensamt dokument, och under skrivprocessen har vi kontinuerligt diskuterat de olika delarna och vad som är relevant att skriva om.

3.6 Tematisk analys

Vi har använt oss av en tematisk analys i vår uppsats då vi under transkriberingen av intervjuerna upptäckte att flera av respondenterna använde likadana begrepp och sätt att beskriva sitt arbete med Barnkonventionen och barn i behov av särskilt stöd. Håkan Löfgren beskriver den tematiska analysen och hur man utför en sådan genom att leta efter teman i det som ens respondenter gett som svar under intervjun. Då man söker efter teman handlar det om att lägga märke till vad respondenten upplever vara viktigt för dem och inte det som varit viktiga teman i den innan intervjun förberedda intervjuguiden. De teman som framkommer i intervjuerna upptäcks när respondenten berättar om något på ett återkommande vis, oavsett vad hen berättar om. Löfgren poängterar att det kan vara en fördel att använda sig av tematiska analyser när man undersöker olika personers berättelser och höra deras upplevelser av ett och samma fenomen (Löfgren, 2014, s. 152).

3.7 Framework

Innan vi påbörjade vår analys valde vi att organisera våra transkriberingar genom att söka efter teman. Alan Bryman förklarar hur man kan göra det genom att söka efter bland annat repetitioner och likheter och skillnader i intervjusvaren. Repetitioner kan man upptäcka när ett och samma tema kommer fram flera gånger i olika intervjuer. Likheter och skillnader går att upptäcka när respondenterna för diskussion kring teman på olika eller liknande sätt (Bryman, 2011, s. 529). Efter att vi letat och diskuterat vilka teman vi kunde se i intervjusvaren kunde vi påbörja vår analys.

Bryman förklarar framework som ett verktyg för att kunna analysera kvalitativa data. Vi utformade en tabell där vi skrev in de olika teman som uppträdde när vi transkriberade intervjuerna. Bryman poängterar att det i tabellen är viktigt att ange var i transkriberingen man tagit ett visst citat från, att man behållit respondentens språk, inte tagit med för mycket material samt att man kan använda förkortningar. För att underlätta läsningen av tabellen och koppling till analysen skrev vi varifrån vi tagit svaren i transkriberingen genom att skriva en parentes med exempelvis ”Fråga 5” (Bryman, 2011, s. 528-529).

Vi delade upp vår framework i fyra teman: Resurser, Barn i behov av särskilt stöd, Inkludering och exkludering och Barnkonventionen. Vi genomför analysen av vårt framework

och det insamlade materialet utifrån dessa fyra teman tillsammans med tidigare forskning, centrala begrepp och de teoretiska perspektiven. Genomgående i alla teman kommer vi att analysera vad våra respondenter svarade kring barn i behov av särskilt stöd och hur Barnkonventionen kommer fram i deras beskrivning av förskoleverksamheten med avseende på barn i behov av särskilt stöd.

4 Teoretiska perspektiv

I den här delen av examensarbetet kommer vi att beskriva de teoretiska perspektiven; utvecklingsekologiska perspektivet, individperspektivet och det relationella perspektivet, vilka vi kommer att använda som grund för vår analys.

4.1 Utvecklingsekologiska perspektivet

Gunvor Andersson beskriver utvecklingsekologi som benämningen på en teori om mänsklig utveckling skapad av Urie Bronfenbrenner. Utvecklingsekologin uppkom som en reaktion på tidigare teorier om utvecklingspsykologi. Bronfenbrenner ville komma från den tradition inom utvecklingspsykologin där man bara studerade individen och inte dennes närmiljö, omgivning och annat som kan påverka utvecklingen. Han menade att utvecklingen sker när olika omgivningsfaktorer samverkar och att utveckling kan studeras i mer vardagliga situationer än det tidigare gjorts inom utvecklingspsykologin, där studier utförts i laboratorium och testrum. Bronfenbrenners teori kom att handla främst om barn men ändå poängterade han att utveckling inte är något som stannar av utan att den pågår hela livet, och därför är hans teori tillämpbar på en människas hela liv (Andersson, 2002, s. 202).

Bengt-Erik Andersson beskriver, utifrån det utvecklingsekologiska perspektivet, att det inte bara är i den närmiljö som barnet har direktkontakt med som utvecklingen sker, utan att den sker även i barnets omgivning och i samhället. Miljön kan också ge negativa konsekvenser för barnets utveckling. Det mest centrala i teorin är att allt är individens upplevelse, det är inte kringliggande faktorer som beskrivs; utvecklingen sker utifrån hur barnet uppfattar sin omgivning och sig själv och interaktionen mellan barnet och miljön. Ett av de huvudsakliga synsätten inom utvecklingsekologisk teori är just synen på barnet och miljön som ett system. Utvecklingen sker i olika system; mikronivå, mesonivå, exonivå och makronivå. Dessa begrepp används för att beskriva de strukturer som finns i miljön och hur de samverkar med varandra. I den första delen av ett barns liv ingår det i ett mikrosystem bestående av barnet, barnets föräldrar och eventuella syskon. När barnet växer utvidgas mikrosystemet till flera mikrosystem som innehåller exempelvis förskolan och kamratgrupper. I varje mikrosystem samverkar barnet med de andra individerna och objekten som finns i barnets närmiljö. Dessa mikrosystem bildar i sig mesosystemet, vilken innebär att ett barns hemmiljö påverkar hur barnet fungerar i förskolan och tvärtom. Den nivå som påverkar barnets förutsättningar utan att barnet är i direktkontakt med det kallas exonivån. I denna nivå ingår barnets föräldrars

positioner i arbetslivet, hur kommunens stöd till familjen ser ut och andra faktorer som kan bidra med ytterligare konsekvenser för barnets utveckling. Utanför exosystemet finns makrosystemet vilket består av samhällsliga värderingar, politik, historia som bidrar till att ge förutsättningar till barnets exonivå och mikronivå. Utvecklingsekologin kan bidra till en större förståelse för hur barnet uppfattar sin egen omgivning och ger en möjlighet att förstå och förklara barnets utveckling i samverkan med den (Andersson, 1986, s. 22-29).

4.2 Individperspektivet och Relationella perspektivet

Moira Von Wright beskriver att man inom individperspektivet ser barn som oberoende av sin kontext (Von Wright, 2001, s. 11). Ann Ahlberg beskriver vidare att man inom individperspektivet anser att det är barnet självt som är bäraren av problemet och man söker därför förklaringar för barnets problem hos barnet självt. I barnets skolsituation skulle man därför inte se till vilka möjligheter verksamheten har till förändring, detta eftersom problemet finns hos individen. Ahlberg beskriver vidare att diagnoser har kommit att ta allt mer plats inom skolvärlden. Hon beskriver att diagnoser kan ha både negativ och positiv påverkan på barn. Det positiva kan vara att en diagnos kan bidra till en positiv påverkan för barns fortsatta utveckling samt bidra till en tydligare självbild hos de barnen med en diagnos. Det negativa med en diagnos kan däremot vara att diagnosen bidrar till en känsla hos barnet att det är annorlunda (Ahlberg, 2013, s. 42-44).

Även Von Wright beskriver en negativ sida med diagnostiseringen av barn; specialpedagogiska insatser i förskolan kan komma att utformas för att rätta till ”det problematiska” hos barnet. Inom individperspektivet finns det en norm och till följd av den blir de barn som inte följer normen både avvikande och problematiska. Vidare beskriver Von Wright det relationella perspektivet som till skillnad från det individuella perspektivet tar hänsyn till barns omgivning och ser barn i relation till miljön. Inom det relationella perspektivet *är* inte barn ofokuserade, utan barn *blir* ofokuserade. Utifrån det relationella perspektivet skulle barnet vara med i utformningen av de specialpedagogiska insatserna i verksamheten (Von Wright, 2001, s. 11, 18). Ahlberg poängterar det relationella perspektivets fokus på barn och barns möte med sin omgivning, om fokus ligger på barns relationer och interaktion skapas möjligheten att utforma den pedagogiska verksamheten utifrån barns olikheter (Ahlberg, 2013, s. 48-49). Även Elisabeth Nordin-Hultman betonar att det relationella perspektivet skapar möjligheter att ta till vara på pedagogers kunskaper och

erfarenheter som med individperspektivet annars blir irrelevanta (Nordin-Hultman, 2008, s.43-44).

5 Centrala begrepp

Vi kommer nedan att beskriva ett antal centrala begrepp som vi kommer att använda genomgående i textens olika delar. Det är även begrepp som respondenterna i intervjuerna vi genomfört använt sig av i sina svar som vi vill förklara för att ge en större förståelse för hur vi analyserar de svar vi fått. Vi väljer att definiera dem för att det i examensarbetet ska finnas en förståelse för varför vi väljer att använda dessa begrepp i de olika delarna.

5.1 Barn i behov av särskilt stöd

Eva Björck-Åkesson beskriver att diagnoser än idag används för att bedöma ett barns behov av särskilt stöd. Om ett barn har en diagnos blir det lättare att få stöd, men det utgör också risken att man utgår endast från barnets diagnos och inte ser vilka svårigheter som exempelvis miljön kan skapa för barnet; risken blir att problematiken individualiseras. Man bortser från att det aldrig bara är en faktor som gör att barnet behöver stöd när det faktiskt handlar om att svårigheter kan bero på flera faktorer; sociala faktorer och miljöfaktorer. Björck-Åkesson poängterar att även om diagnosen leder till att barnet får stöd, kan det också innebära att barnet inte får ett fullvärdigt stöd då man inte ser till alla de faktorer som barnets svårigheter beror på. Svårigheterna kan finnas i förskolemiljön och därför är det viktigt att se över vilket typ av behov barnet har så att rätt stöd kan ges och miljön kan ändras därefter (Björck-Åkesson 2014, s. 33-34). Anette Sandberg och Martina Norling beskriver att barn i behov av särskilt stöd traditionellt har delats in i olika kategorier: barn med utvecklingsstörning, hörsel- och synnedsettningar, rörelsehinder, språksvårigheter och barn med medicinska funktionsnedsettningar. De beskriver vidare att Socialstyrelsen vanligtvis definierat barn utifrån kategorierna tal- och språksvårigheter eller barn med koncentrationssvårigheter i sina kartläggningar (Sandberg & Norling, 2014, s. 46).

5.2 Barnkonsekvensanalys

Barnombudsmannen beskriver verktyget barnkonsekvensanalys som används för att hjälpa lokala och regionala beslutsfattare att försäkra att Barnkonventionen genomsyrar deras arbete och att de i varje beslut tar barnets bästa i beaktande. Barnkonsekvensanalyser kräver att det i beslutsprocesser som rör barn och unga alltid finns ett professionellt förhållningssätt. Den som genomför barnkonsekvensanalysen måste ha kunskap om hur barns intressen eller rättigheter är formulerade i nationell lagstiftning i förhållande till den frågeställning som ska bedömas. Det är också viktigt att den som genomför analysen har kunskap om barns behov, utveckling och intressen i det området som ska analyseras (Barnombudsmannen, 2016-02-17).

I en barnkonsekvensanalys bör följande delar finnas med: kartläggning, beskrivning, analys, prövning med beslut och utvärdering. Den första delen av arbetsprocessen bör innehålla en kartläggning och planering för hur och var man ska inhämta nödvändig kunskap och information. Det ska också göras en bedömning om den kunskap och information man samlat in räcker för att fatta beslut eller om det behövs en större kartläggning. Detta kunskapsunderlag ska ge svar på vilka grupper av barn frågeställningen ska beröra och vilka det kan komma att ha konsekvenser för, samt vilka grupper av barn som kan uteslutas. Det är viktigt att livsvillkoren för barn med särskilda behov, psykisk eller fysisk ohälsa med mera uppmärksammas. Det är också viktigt att barnets eller barnens egna åsikter här kommer fram. Nästa steg i processen, efter att ha utfört en kartläggning, är att göra en beskrivning av det insamlade materialet. Det ska finnas en beskrivning över hur det man vill förändra ser ut, men också hur det förhåller sig till artiklarna i Barnkonventionen. Det ska ingå en förklaring över vilket eller vilka barn som berörs av förändringen, hur de berörs och hur man har identifierat de barnen. Barnets eller barnens perspektiv ska ingå och de ska få förklara sin syn på den förändring som föreslås efter att ha fått information om den. I det tredje steget görs en analys av faktaunderlaget och beskrivningen för att försöka förutse vilka effekterna kan bli beroende på vilket typ av beslut som tas. För att ett förslag ska få genomslag är det av vikt att de positiva konsekvenserna är fler än de negativa. En annan viktig del är att analysen ska innehålla en bedömning av hur förslaget förhåller sig till artiklarna i Barnkonventionen, samt ser över hur förslaget står i relation till de grupper av barn som har behov av särskilt stöd som kan ha framkommit i kartläggningsfasen. Det fjärde steget, vilket utgör huvudsyftet med en barnkonsekvensanalys, är att pröva och besluta kring förslaget. Man gör en prövning av barnets bästa, som ska ligga till grund för beslutet, denna prövning ska utgå från det insamlade materialet. Barnets bästa ska alltid väga tyngst, beaktas och redovisas i prövning och beslut. Det femte och sista steget är att göra en utvärdering över vilka effekter förändringen gett och om de stämmer överens med den analys som gjordes innan beslutet togs, detta kallas för konsekvensutvärdering (Barnombudsmannen, 2016-02-17).

5.3 Likabehandlingsplan

Lagstiftaren kräver att en likabehandlingsplan ska finnas i förskola och skola. Den ska användas som ett verktyg för att i förebyggande syfte se till att ingen diskrimineras eller kränks, varken barn eller personal. Arbetet med likabehandling ska inte utgå från identifierade problem i verksamheten, däremot ska det handla om att stärka de positiva förutsättningarna för likabehandling. Att arbeta förebyggande ska se till att risken för kränkningar och

diskriminering minskar. Både det arbete som siktar framåt och det som ska förebygga ska anpassas till vilken ålder barnen har, det ska finnas en plan i verksamheten mot diskriminering och kränkning (Skolverket, 2014, s. 10).

5.4 Inkludering och exkludering

Nils Egelund, Peder Haug och Bengt Persson tar upp att inklusion tidigare benämndes som integrering. De beskriver vidare att principen för integrering är att inte bara delar av, utan hela skolan ska genomgå en förändring där integreringen leder till att barnens olikheter blir till tillgångar. Integrering bör ses som en process på väg mot integration. När man strävar efter integration ska alla barn bli sedda och förstås utifrån de förutsättningar de har. Egelund, Haug och Persson belyser att det för en välfungerande integreringsprocess behövs specialpedagogisk kompetens. I processen är det viktigt att var och en i den tar sitt ansvar för helheten. Numera används integreringsbegreppet oftast när man talar om integrering i ett samhälle (Egelund, Haug & Persson, 2006, s. 60-62). I nutida forskning och i pedagogiska sammanhang används idag begreppen inkludering och exkludering. Borgunn Ytterhus förklarar att det finns två sidor av social inklusion, en objektiv och en subjektiv sida. Den objektiva sidan av social inklusion, barnets iakttagbara deltagande, visar barnet genom att bara existera. Den subjektiva sidan av social inklusion handlar däremot om barnets upplevelse av tillhörighet, detta kan vara svårare att uppnå. Vid bristande verbal kommunikation är det svårt att ta del av ett barns subjektiva upplevelse vilket leder till att man får förlita sig på observationer för att se om barn i objektiv mening är inkluderade. För att förstå ett barns roll i en grupp är det viktigt att lyfta fram både de objektiva och subjektiva sidorna av inklusion och exklusion. Likt den sociala inkluderingen kan man dela upp den sociala exkluderingen på två sätt, den objektiva och den subjektiva exkluderingen. I den objektiva exkluderingen saknas möjligheten till socialt deltagande vilket leder till indirekt utstötning. Den subjektiva exkluderingen är barnets egen upplevelse av ensamhet eller utstötning (Ytterhus, 2003, s. 18, 209-210).

5.5 Barn och barns perspektiv

Eva Johansson och Ingrid Pramling Samuelsson beskriver barnperspektivets grundtanke som att förstå det barn uttrycker som meningsfullt, samt att fråga sig vad ett barns verbala uttryck eller handlingar kan vara ett uttryck för (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003, s. 23). Maja Söderbäck definierar barnperspektivet som något de verksamma i förskolan försöker förstå och bemöta barn utifrån. Barnperspektivet visar vuxnas förståelse av hur barn uppfattar och förstår en situation samt hur barn agerar i olika sammanhang. Barnperspektivet är format

av vuxna som försöker möta barns förståelse och agerande, ta tillvara på barns erfarenheter och arbetar utifrån barns intresse och för barns bästa (Söderbäck, 2010, s. 25-26, 31).

Barnperspektivet syns i hur verksamhetens övergripande ideologi om barns rättigheter är formulerad, det handlar även om vilken plats det finns för varje enskilt barn i verksamheten. Att som vuxen ha ett barnperspektiv innebär att man gör barnet delaktigt. Barnets delaktighet ska anpassas utifrån barnets mognad, individuella behov och kompetens. Söderbäck beskriver även barns perspektiv och att detta perspektiv representerar barns erfarenheter, iakttagelser, uppfattningar och förståelse av sin egen tillvaro; och om att ge varje barn möjligheterna att förmedla sina tankar, känslor, upplevelser och erfarenheter (Söderbäck, 2010, s. 25-26, 31). I Barnkonventionen står det att ett barns perspektiv alltid ska tas i beaktande (Hammarberg, 2006, s. 13). Elisabeth Arnér beskriver att man måste se vad barn riktar sin uppmärksamhet mot för att kunna förstå hur ett barn uppfattar sin omvärld och se vad som är viktigt för dem. Inom barns perspektiv är det viktigt att barn upplever sin situation som meningsfull samt att man ser barn som människor som handlar rationellt utifrån de förutsättningar de har (Arnér, 2009, s. 30).

Eva Johansson och Ingrid Pramling Samuelsson belyser att barn ser sin delaktighet i förhållande till leken. Barns perspektiv på delaktighet i förskoleålder är att de främst får bestämma över sig själva i sin egen lek, men att vuxna ändå har en mer bestämmande roll i andra situationer. För den vuxne blir det viktigt att tolka barns perspektiv men inte övertolka, att vara lyhörd för det barnet uttrycker i sina handlingar och det sammanhang som barnet befinner sig i (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003, s. 24).

6 Tidigare forskning

I den här delen av examensarbetet kommer vi att ta upp tidigare forskning om Barnkonventionen, inkorporering av Barnkonventionen, specialpedagogik och resurser, barns perspektiv och inkludering och exkludering. Vi har sökt efter tidigare forskning inom de områden vi valt att fokusera på i vår undersökning, men upptäckt att det inte har forskats kring dessa områden utifrån vårt huvudfokus som är Barnkonventionen och barn i behov av särskilt stöd. Det saknas även forskning kring Barnkonventionens betydelse i förskolan. Vi väljer därför att presentera den forskning som vi funnit relevant för vår undersökning och kommer senare i examensarbetet att analysera och diskutera dessa i förhållande till vårt resultat.

6.1 Barnkonventionen och barns rätt till utbildning

Ann Quennerstedt skriver att utbildning under senare år har diskuterats utifrån ett rättighetsperspektiv, detta sedan Sverige ratificerat Barnkonventionen. I Barnkonventionen står att det att alla barn har rätt till utbildning och att den ska ha ett meningsfullt innehåll. Quennerstedt beskriver syftet med sin studie och att den ämnar undersöka hur barns rätt till utbildning på senare år konstruerats i den svenska politiken, där den svenska politiken jämförts med hur det ser ut i Nya Zeeland (Quennerstedt, 2010, s. 119-129).

Quennerstedt förklarar att hennes ambitioner med studien är att se vilka frågor, aspekter och element i utbildningspolitiken som görs till barnrättsfrågor, och att se över vilka typer av argument som ligger till grund för att ta dessa frågor i beaktande i rättighetsdiskussioner om utbildning. Barnkonventionen används ofta som utgångspunkt för att göra barns rättigheter tydliga, och då inte bara i politik utan även inom forskning. Quennerstedt poängterar att Barnkonventionen i större utsträckning används som en teoretisk bas i akademiska studier än att användas som det politiska styrdokument som konventionen egentligen är. Vidare beskriver Quennerstedt att en central och viktig del i arbetet med att kunna förverkliga barns rättigheter i Sverige är att de som är verksamma inom förskola och skola ska ha goda kunskaper om just barns rättigheter. Det är viktigt för verksamma inom förskola och skola att inte bara ha kunskap om att Barnkonventionen finns, utan att de också ska ha förståelse för vad Barnkonventionen betyder för dem i förhållande till deras yrke. De verksamma ska ha förmågan att ta ett barns perspektiv (Quennerstedt, 2010, s. 119-129).

6.2 Inkopporering av Barnkonventionen

Johan Vamstad beskriver fördelar och nackdelar med att inkorporera Barnkonventionen i svensk lag genom att göra en jämförelse mellan länder som har inkorporerat den och länder som inte har det. Både Norge och Finland var tidiga med en inkorporering, Norge ratificerade Barnkonventionen 1991 och inkorporerade den 2003 medan Finland både ratificerade och inkorporerade den 1991. I Norge har Barnkonventionen företrädde till norsk lag, det har stärkt Barnkonventionens ställning i det norska rättsväsendet men ändå har det inte resulterat i någon garanti för att den ska tas i beaktande av rättsväsendet. När Finland ratificerade och inkorporerade Barnkonventionen gjorde de detta genom lagändringar och förordningar. För Finland har implementeringsprocessen pågått under en längre tid, de har bland annat tillsatt en Barnombudsman som ska säkra att barns rättigheter tas i beaktande (Vamstad, 2016, s. 8, 14).

Vamstad skriver i slutsatsen av studien att det varken finns några avgörande fördelar eller nackdelar med att inkorporera Barnkonventionen i lag, det har inte inneburit någon större skillnad i Norge eller Finland. Det finns två fördelar med att inkorporera som inte är beroende av att man sätter in särskilda insatser. Den första fördelen beskriver Vamstad skulle vara att en inkorporering av konventionen skulle ge barnrättsorganisationer mer stöd i sitt arbete. Den andra fördelen skulle vara att Sverige skulle ”skicka signaler” till omvärlden att Barnkonventionen är ett viktigt verktyg för att förverkliga barns rättigheter. En inkorporering av Barnkonventionen skulle dock, enligt Vamstad, inte vara en nödvändighet eller förutsättning för att stärka barns rättigheter i Sverige. Vamstad poängterar att de länder som har inkorporerat Barnkonventionen inte tack vare det blivit bättre på barns rättigheter, men det har inte heller hindrat arbetet för att förstärka dessa. Att inkorporera Barnkonventionen kan vara en betydelsefull del i att stärka barns rättigheter, däremot menar Vamstad att arbetet med att stärka barns rättigheter är mycket större än att inkorporera konventionen. Det som blir viktigt om en inkorporering sker är att hela samhället är villigt att arbeta för att det ska fungera (Vamstad, 2016, s. 65-68).

6.3 Specialpedagogik och resurser

Claes Nilholm förklarar att forskningen kring specialpedagogik vanligtvis delas in i två perspektiv. Det finns ett mer traditionellt perspektiv som utgår ifrån medicin och psykologi och ett alternativt perspektiv som lägger större vikt vid sociala faktorer i skolproblem. I det mer traditionella perspektivet menar forskarna att problemet ligger hos individen, medan man i det alternativa perspektivet söker efter problem i individens miljö. Dessa perspektiv kan

kopplas till individperspektivet och det relationella perspektivet. Vi ser att individperspektivet är ett mer traditionellt perspektiv där man anser att det är barnet själv som är bärare av problemet och man söker därför förklaringar hos barnet till dennes problem (Ahlberg, 2013, s. 42-44). Det relationella perspektivet är mer kopplat till det alternativa, där man tar hänsyn till barnets omgivning och ser barnet i relation till miljön (Von Wright, 2001, s. 11, 18). Ett specialpedagogiskt behov anses inom det alternativa perspektivet som en social konstruktion och inte som en brist hos individen (Nilholm, 2005, s. 124-126).

Nilholm förklarar att specialpedagogik används när den vanliga pedagogiken inte räcker till, den är tätt sammanvävd med uppfattningen att det finns skillnader mellan barnen som ryms inom den vanliga pedagogiken och de som behöver specialpedagogiska insatser (Nilholm 2007, s. 13). Björck-Åkesson beskriver att det i förskolan är vanligare att specialpedagogik benämns som en tidig intervention; med tidig intervention menas att man kan förebygga svårigheter som barnet kan uppleva senare, men det gäller endast när barnet visar att det behöver stöd. Det är viktigt, för att lyckas med den tidiga interventionen, att göra en kartläggning av barnet för att kunna anpassa förskoleverksamheten till barnets behov och för att kunna ge barnet det stöd som det behöver. Kartläggningen bör innehålla en beskrivning av hela barnets situation; sociala faktorer och miljöfaktorer och hur de interagerar med varandra. Vidare skriver Björck-Åkesson att det är viktigt att de som ska ge stöd till barnet som är i behov det har goda och tillräckliga kunskaper inom de områden som barnet visar; och att de själva kan få stöd när de själva inte känner att de räcker till (Björck-Åkesson 2014, s. 31-32).

6.4 Barns perspektiv

Eva Johansson beskriver att vår möjlighet att förstå barns perspektiv i grunden handlar om våra egna perspektiv. Syftet med att använda ett barns perspektiv är att utifrån barns egna villkor göra deras röster hörda och samtidigt säga något om barns liv. För att förstå och låta barn uttrycka sitt perspektiv och för att möta barnen behöver pedagoger kompromissa. Pedagogerna resonerar med barnen, de försöker nå en överenskommelse med hjälp av samtal. Det finns skillnader mellan hur pedagoger och forskare tar sig an barns perspektiv. Pedagoger värderar och tar ställning till barns agerande och lärande, forskaren däremot söker kunskap utan att värdera. Närheten till barns perspektiv är för pedagoger inte alltid självklar eller nödvändig (Johansson, 2003, s. 43-48, 53).

6.5 Inkludering och exkludering

Nilholm förklarar att det historiskt har funnits många sätt då barn med funktionshinder exkluderats från undervisning, detta genom specialskolor och särskilda undervisningsgrupper. I slutet av 1960-talet började specialpedagogiken ta plats i den vanliga undervisningen, detta som ett steg i ledet mot en skola för alla. Tanken om en skola för alla innebar att man ville inkludera barn med funktionshinder eller barn som var i riskzonen att inte nå målen. Inkluderingen innebar att undervisningen skulle äga rum i den klass barnet tillhör för att barnet skulle få ta del av den sociala träningen och utvecklingen av gemenskap, för att barnet inte skulle stötas ut, elevernas olikheter skulle istället ses som en tillgång (Nilholm, 2012, s. 35-36).

Peter Karlsudd poängterar att grunden för inkludering är att forma och planera ett samhälle som är tillgängligt för alla, likaså att det finns en förståelse för alla människors olikheter. Han poängterar att det med ett kompensatoriskt förhållningssätt till inkludering finns risk att skapandet av inkludering blir svårare, då man inte ser till miljön som en påverkansfaktor för inkludering, utan endast ser att det är individen som ska anstränga sig för att bli inkluderad. Medicinska experter menar att diagnoser och psykiatrisk kunskap är av vikt för att ge barn rätt utbildning (Karlsudd, 2014, s. 223-224). Mikael Stigendal använder sig av begreppen innanförskap och utanförskap och menar att om det inte fanns ett innanförskap skulle det inte heller finnas utanförskap. Man kan alltså inte vara exkluderad från något som inte finns att bli inkluderad in i (Stigendal, 2004, s. 44).

7 Resultat och analys

Vi har samlat in vårt datamaterial i två olika kommuner i mellersta Sverige, där vi intervjuat verksamma inom förskoleverksamheten, två förskollärare samt de som arbetar med förskole- och skolverksamhet på kommunnivå. I Kommun 1 intervjuade vi ordföranden i utbildningsnämnden, verksamhetschefen för förskola samt personal på kommunens resurscentrum. I Kommun 2 intervjuade vi ordföranden i utbildningsnämnden, biträdande verksamhetschef för förskola samt personal på kommunens resurscentrum.

Vi har valt att ta bort en del av de svar respondenterna gav då dessa inte upplevdes vara relevanta för analysen. Jens Rennstam och David Wästerfors beskriver att man bör reducera sitt material, välja ut vad som ska visas upp för den som läser ens analys av undersökningen. Det som är mest relevant för det fenomen man vill beskriva bör tas upp. De beskriver även att man kan se på sitt presenterade material ungefär som en dialog; det man väljer att ta upp är det som man vill att den som ”lyssnar” ska få ta del av och som man själv vill kommentera (Rennstam & Wästerfors, 2011, s. 205).

Vi har valt att analysera det insamlade datamaterialet med hjälp av en tematisk analys.. De teman som framkommit kopplas till de teoretiska perspektiv, den tidigare forskning och de centrala begrepp som vi beskrivit tidigare i examensarbetet. Vi utgår från följande teoretiska perspektiv i vår analys: utvecklingsekologiska-, individ- och relationella perspektivet. I vår beskrivning av tidigare forskning har vi belyst forskning kring Barnkonventionen och barns rätt till utbildning, specialpedagogik och resurser, barns perspektiv och inkludering och exkludering.

Framework	Kommun 1	Kommun 2	Förskollärare 1	Förskollärare 2
Tema 1: Resurser	'På resurscentrum finns det olika kompetenser i form av specialpedagoger, psykologer, talpedagoger osv' (Fråga 4)	'Vi har inget system där det söks resurser, vi har delat ut alla pengar till verksamheterna. Vi har ändå en grupp som är anställda som specialpedagoger i kommunen' (Fråga 4)	'Tidigare har det varit att man söker resurs för en hel grupp, men nu är det ändrat så att man söker specifikt för det barn som är i behov av stöd' (Fråga 9)	'Vi har en specialpedagog som kan stötta oss när vi inte känner att vi grejer det här, utan vi känner nu behöver vi lite hjälp' (Fråga 2)
Tema 2: Barn i behov av särskilt stöd	'Vi behöver hela tiden vara observanta och tänka utifrån de barn vi möter så vi att vi hela tiden är föränderliga utifrån barnens behov' (Fråga 9)	'Vi försöker skapa likvärdighet mellan förskolorna speciellt i synen på särskilt stöd' (Fråga 5)	'T.ex. barn som inte har knäckt lekkoderna, svårt med ögonkontakt och utåtagerande beteende av olika slag' (Fråga 5)	'Svårt att vara i stor grupp, svårt att samarbeta, svårt att leka. Kan ju vara att barnet behöver extra stöd med språket för att språket inte finns där än samt autism, där är det ju en diagnos som fastställs' (Fråga 5)
Tema 3: Inkludering och exkludering	'Det finns en norm och en kultur i hela det svenska skolsamhället om att barn ska vara inkluderade och delaktiga även i beslutsfattande, och främst när det gäller beslut om sig själva' (Fråga 9)	'Vi försöker jobba mycket med just tillgänglighet och delaktighet just för att börja lägga en struktur för att öka delaktigheten och inflytande för de barn som har funktionsnedsättning' (Fråga 9)	'Målet är att alla ska inkluderas men sen så kanske inte inkluderingen ser likadan ut för alla barn. Utan man måste se till varje individ' (Fråga 7)	'Vi i verksamheten försöker ju se till att alla barn ska vara delaktiga i verksamheten och över sin vardag' (Fråga 12)
Tema 4: Barnkonventionen	'Hela förhållningssättet och barnsynen som präglar verksamheten i förskola utgår på många sätt från och stämmer överens med Barnkonventionen' (Fråga 6)	'Vi kan göra mycket mer och vi kommer att behöva göra mycket mer. Vi står inför att behöva titta närmare på barns rätt och tillgänglighet till utbildning' (Fråga 10)	'Jag vet faktiskt inte om det skulle påverka negativt eller positivt, arbetet med barns rättigheter kan alltid förbättras' (Fråga 13)	'Jag tror man skulle få lite mer resurser om den var lag, som det är idag är det väldigt svårt att få resurser om det inte är en diagnos' (Fråga 13)

7.1 Tema 1: Resurser

Artikel 3 i Barnkonventionen handlar om barnets bästa, där står det att beslutande myndigheter i största möjlig mån alltid ska försäkra sig om att barns bästa har kommit med i avvägningen och redovisats i beslutsprocessen. Barnkonventionen ställer inget krav på att barnets bästa ska vara avgörande men barnets bästa ska alltid väga tyngst i alla beslut som tas kring ett barn (Hammarberg, 2006, s. 11).

De två olika kommunerna har beslutat att fördela sina resurser på olika sätt. I Kommun 1 fördelar de stödet som ett verksamhetsstöd, inte som ett personligt stöd till ett enskilt barn. Den förskoleavdelning som behöver extra stöd får ekonomiska medel till att anställa mer personal alternativt minska antalet barn i gruppen (Fråga 4). Kommun 2 använder sig av en annan resursfördelningsmodell där de fördelar ut alla pengar till verksamheterna. Det är upp till förskolechefen i samverkan med pedagogerna att diskutera vilket typ av stöd som barnet behöver och därefter fördela resurser med de medel de har tillgång till för att organisera och skapa den verksamhet som krävs (Fråga 4). Båda kommunerna har resurscentrum, men de har valt att utforma dessa på olika sätt. Kommun 1 har valt att anställa specialpedagoger, psykologer, talpedagoger, lekterapeuter med flera, Kommun 2 har anställt specialpedagoger samt en specialpedagogisk samordnare som fungerar som ett resursstöd gentemot personalen (Fråga 4).

Det som Kommun 1 gör när de sätter in extra ekonomiskt stöd kopplar vi till det Skolverket beskriver i sin rapport om resursfördelning. I rapporten framgår det att det i forskning kring kvalitet i förskolan har framkommit att det som gör störst skillnad är två faktorer: personaltäthet och gruppstorlek. I rapporten dras dock slutsatser om att gruppstorlek har än större betydelse för kvaliteten än personaltätheten. De som främst gynnas av att resurser sätts in för att barngrupperna ska bli mindre är barn under fyra år, barn i behov av särskilt stöd och socialt missgynnade barn (Skolverket, 2009, s. 21). Förskollärare 2 uttryckte under intervjun att hen tror att om mer resurser skulle tilldelas för att få mindre grupper skulle det pedagogiska arbetet både förenklas och förbättras. Hen uttryckte att det idag är så stora barngrupper och att alla barn faktiskt inte klarar av det (Fråga 13). Förskollärare 1 förklarade att när de på förskolan söker stöd från kommunen gör de det för ett specifikt barn utifrån barnets behov av särskilt stöd. Det är pedagogerna på förskolan som är ansvariga för att skriva ansökningarna som sedan undertecknas av ansvarig förskolechef (Fråga 9). Kommun 1

resurscentrum säkrar upp att de ekonomiska resurser som tilldelas går till de barn som verkligen behöver dem bäst (Fråga 8).

Vi kopplar resursfördelningen till barn i behov av särskilt stöd i de två kommunerna till Björck-Åkessons beskrivning kring att det i förskolan är viktigt med en tidig intervention. För att den tidiga interventionen ska fungera är det viktigt med en kartläggning (Björck-Åkesson, 2014, s. 31-32). Dessa kartläggningar kopplar vi till det arbete som pedagogerna i förskolorna gör i Kommun 1 när de ansöker om extra resurser. Pedagogerna beskriver barnets svårigheter, om barnet har en diagnos, samt vad förskolan skulle behöva för resurs för att anpassa verksamheten till barnets behov. Nilholm förklarar att det är när den vanliga pedagogiken inte räcker till som man får ta till specialpedagogiken och anpassa den efter varje barns behov (Nilholm, 2005, s. 124-126). Björck-Åkesson poängterar att det är viktigt att de som ska ge det särskilda stödet har kunskap kring det särskilda stöd som behövs för barnet, och att de också ska ha tillgång till stöd när de själva känner att de inte räcker till (Björck-Åkesson, 2014, s. 31-32).

Utifrån detta kan vi se hur viktigt det är att pedagoger i förskolan får stöd från andra instanser, som exempelvis resurscentrum, när de inte vet hur de ska gå vidare med verksamhetens utformning. Både Förskollärare 1 och Förskollärare 2 uttryckte i intervjuerna att de kände ett stöd från specialpedagogerna från resurscentrum när de själva upplever att de inte klarar av att utforma verksamheten. Förskollärare 2 uttryckte dock under intervjun att hen upplevde att det är lättare att få stöd i form av ekonomiska resurser när barn som de behöver stöd till har en diagnos (Fråga 13). Detta beskriver Björck-Åkesson att det än idag är vanligt att man prioriterar barn med diagnos mer än de barn som kan behöva extra stöd men inte har en diagnos. En diagnos kan fungera likt en ”inträdesbiljett” för att få särskilt stöd (Björck-Åkesson, 2014, s. 33). Även Karlsudd poängterar att diagnostisering av barn används som grund för att bevilja särskilda resurser (Karlsudd, 2014, s. 224).

Vi kan se att det är så Förskollärare 2 upplever situationen angående tillgång till att få särskilt stöd, dock kan vi inte säga att detta är hur det ser ut i alla förskolor eller att alla förskollärare upplever det på det här viset. Förskollärare 1 uttryckte att de kan tillgodose mycket men om de söker för flera barn som är i behov av en extra pedagog kan de känna att det kanske skulle behövas mer, eftersom man då inte alltid får hundra procent för alla barn man söker för. Förskollärare 1 förklarade att de inte alltid satsade på att få in en extra pedagog utan fokuserar

på att arbeta med barngruppen; hen beskriver vidare att de har arbetat extra mycket med den lekterapeuten som finns tillgänglig via resurscentrum för att hjälpa de barn som har svårigheter (Fråga 6).

Vi har under undersökningens gång, efter att vi fått reda på hur Kommun 1 och Kommun 2 valt sina olika sätt att fördela resurser funderat över hur det här kan komma att påverka barnen som är i behov av särskilt stöd och framförallt hur de har tagit barnets bästa i beaktande. Barnombudsmannen beskriver barnkonsekvensanalys, ett verktyg som Kommun 2 använder regelbundet i beslutsfattande (Fråga 7), som ska göras innan ett beslut gällande barn ska tas. I barnkonsekvensanalysen ska barnets bästa och barns perspektiv alltid komma fram och om det går att ta i beaktande inför ett beslut gällande en förändring i något som rör barn. Det ska även ingå att man gör en utvärdering över vilken påverkan förändringarna gett och om det stämde överens med analysen som gjordes innan beslutet tagits (Barnombudsmannen, 2016-02-17).

Vi ställer oss här frågan om de resursfördelningssystem som kommunerna i vår undersökning har, utgår från barnets bästa och barns perspektiv, eller om en förändring skulle behövas? Vi kan även se att en barnkonsekvensanalys kan behöva göras inte bara på kommunnivå, det skulle vara av intresse att genomföra dessa även i förskolan varje gång man ansöker om resurser för ett barn, har man då gått igenom vad som är barnets bästa och vad barnet behöver utifrån ett barns perspektiv? I aktuella bestämmelser från Skolverket står det att både huvudmän och förskolechefer bör genomföra barnkonsekvensanalyser kontinuerligt i sitt arbete, detta för att se över vilka konsekvenser som beslut kan leda till i en befintlig barngrupp. Skolverket tydliggör även att det är huvudmannens uppgift att se till att den modell för resursfördelning som de har är fungerande, och tar hänsyn till de behov och förutsättningar som finns i de olika förskoleenheterna i kommunen. Huvudmannen ska ta hänsyn till bland annat personalens kompetens och barn i behov av särskilt stöd (Skolverket, 2016, s. 11).

7.2 Tema 2: Barn i behov av särskilt stöd

I artikel 23 i Barnkonventionen står det att barn med fysiskt eller psykiskt handikapp har rätt till bland annat utbildning och delaktighet (Hammarberg, 2006, s. 43). Vi ställde därför frågan, till både förskollärarna och de som arbetar i kommunen, om de kände att kommunen kunde förverkliga detta för barnen som behöver särskilt stöd. Förskollärare 2 svarade, när vi

stälde frågan om hen upplevde att Kommun 2 levde upp till detta, att hen kände att 'kommunen var där uppe och de är där nere'. I samband med detta svar uttryckte Förskollärare 2 att hen upplevde det som att det är kommunen som arbetar fram styrdokumentet, men att hen inte vet exakt vad de annars bidrar med (Fråga 12). Detta tolkar vi som ett misslyckande i kommunikation mellan de som sitter på kommunnivå med ansvar för förskoleverksamheten och de som arbetar ute i verksamheterna i Kommun 2. Dock kan vi inte säga att alla förskollärare i kommunen upplever det på detta sätt, men det väckte ändå en undran i oss om det kan kännas så för fler förskollärare än just Förskollärare 2. Hur kommunicerar de verksamma i kommunen med de som är verksamma "på golvet" i förskolorna och vice versa, när de fram till varandra åt båda hållen?

Kommun 2 svarade på fråga 9 att de upplever sig som bra på att arbeta med frågor gällande barn i behov av särskilt stöd, de försöker arbeta för att öka tillgängligheten och delaktigheten för de barnen. De svarade att de inte är hundra procentiga i att uppnå det ännu men att de kämpar för att kunna uppnå det. I Kommun 1 arbetar de för delaktighet och inflytande, de kan inte med säkerhet säga att de hittat den bästa formen eftersom de hela tiden behöver vara observanta och tänka utifrån de barn de möter så att det hela tiden är föränderligt utifrån barnens behov (Fråga 9). Förskollärare 1 anser att hens kommuns arbete mot delaktighet och inflytande, samt den struktur de har inom kommunen där de följer upp de barn de sökt resurs för, bidrar till att dessa rättigheter tillgodoses (Fråga 12).

Läroplanen för förskolan beskriver att hänsyn ska ges till barnets olika förutsättningar och behov och verksamheten ska utforma den typen av stöd som barnet kan behöva utifrån de förutsättningar och i den takt som det har för att utvecklas utifrån sin egen förmåga (Skolverket, 1998 rev. 2016, s. 5). Skolverket lägger stor vikt vid att barns behov av särskilt stöd alltid måste ses som situationsbundet, det är inte en egenskap hos barnet. Barnets behov av särskilt stöd kan uppstå i olika miljöer och situationer, i vissa behöver barnet ett stöd men kanske inte i andra. Det är viktigt att möta barn i behov av särskilt stöd som subjekt med samma rättigheter och skyldigheter som andra barn, men inte som objekt som kräver att det sätts in specialpedagogiska insatser eller kompensatorisk träning (Skolverket, 2016, s. 33). Vi kopplar detta till det utvecklingsekologiska perspektivet vi valt att utgå ifrån. Bronfenbrenner menar att barns utveckling sker i samverkan med miljön. Det är individens upplevelser som är viktiga, hur barnet uppfattar sin omgivning och sig själv och interaktionen mellan barnet och barnets miljö. Bronfenbrenner poängterar att man med ett utvecklingsekologiskt perspektiv

kan komma att få en större förståelse för hur barnet uppfattar sin omgivning och hur barnets utveckling samverkar med den (Andersson, 1986, s. 23-29). Även i det relationella perspektivet ser man barnet i förhållande till hens omgivning, problematiken *är* inte utan *blir* i vissa situationer (Von Wright, 2001, s. 11, 18). Vi tänker därför att det är viktigt att de som på olika sätt arbetar med barn i behov av särskilt stöd har tagit till sig ett sådant perspektiv, framförallt för att de ska kunna utgå från barnets bästa och se till att det barnets röst får komma fram. Von Wright poängterar att om ett relationellt perspektiv skulle finnas med, skulle barnet som är i behov av särskilt stöd också själv vara med i utformningen av de specialpedagogiska insatserna (Von Wright, 2001, s. 11, 18).

Förskollärare 1 beskriver att de på sin förskola har fått stöd av en lekterapeut som kommer till förskolan för att arbeta med barngruppen. De söker oftast inte det här stödet för ett specifikt barn utan då de märker att det behövs i gruppen (Fråga 5). Förskollärare 1 förklarar att det är vad de sökt resurs för, om det är lekarbetet eller annan problematik, som påverkar vilket typ av stöd de får. Dock uttrycker hen att om en extra pedagog finns på avdelningen stärks arbetet med gruppen och de som är ordinarie personal kan arbeta med barnet i behov av särskilt stöd (Fråga 9). Förskollärare 2 uttryckte under intervjun att det för vissa barn kan vara svårt att vara i stor grupp, att de har svårt att samarbeta, leka eller att barnet behöver extra stöd i språket. Hen upplevde att dessa olika faktorer kan bidra till att barnet har svårt att fungera i verksamheten (Fråga 5). Förskollärare 2 beskrev dock hur de, när de uppmärksammat att ett barn inte klarar av den stora gruppen, försökte tänka om och strukturera om verksamheten så att den skulle fungera för alla (Fråga 6).

Sandberg och Norling beskriver en studie som visar att det ofta är förskolepersonal som identifierar barn de anser är i behov av särskilt stöd och att de utifrån dessa identifieringar ger pedagogiskt stöd. Bland de barn som är i behov av särskilt stöd finns både barn som är diagnostiserade och därför har rätt till särskilt stöd på grund av funktionsnedsättningar eller medicinska orsaker, och barn som inte formellt är identifierade som barn i behov av särskilt stöd men som av förskolepersonalen anses vara i behov av det. Studien visar dock inte vilka kriterier förskolepersonalen använder för att avgöra vilka barn som är i behov av särskilt stöd. Tidigare forskning visar att en utgångspunkt i definierandet av vilka barn som är i behov av särskilt stöd har varit förskolepersonals egna problem med att hantera vissa barn i praktiken (Sandberg & Norling, 2014, s. 45). På frågan om vilken typ av information, och från vem/vilka, som används som underlag i beslutsfattandet angående resurser svarar Kommun 2

att förskolechefen och pedagogerna, som är närmast barnen, är bäst lämpade att besluta när de behöver sätta in extra resurser. Dock är de medvetna om att det ser olika ut på olika förskolor men att de försöker skapa likvärdighet mellan förskolorna, speciellt i synen på särskilt stöd (Fråga 5). Förskollärare 2 uttrycker att det inte är de som förskollärare som har uppgiften eller kunskapen att bedöma ett barn, de har en specialpedagog som tar hand om de frågorna (Fråga 2). Förskollärare 1 beskriver att det först är de som förskollärare som signalerar att ett barn kan vara i behov av särskilt stöd till en specialpedagog som sedan kommer och utvärderar situationen (Fråga 4). Kristian Lutz beskriver i sin avhandling om kategoriseringar av barn i förskoleåldern att de tre dominerande problemområden förskolepersonal söker extra stöd för är; barn som har svårigheter med tal och kommunikation, barn med utåtagerande beteende samt barn med koncentrationssvårigheter. Vidare visar Lutz att det är pedagogernas beskrivningar av barns svårigheter som är grunden till analysen av hur verksamheten ska anpassas för att stödja barn i behov av särskilt stöd (Lutz, 2009, s. 119-120). Detta kan vi se att både Förskollärare 1 och Förskollärare 2 överför till specialpedagogerna när de signalerar om att ett barn kan vara i behov av särskilt stöd.

I kapitel 8, paragraf 9, i Skollagen står det gällande särskilt stöd för barn i förskolan att de barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som behövs. Det står även att 'barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna' (Skollagen 2010:800, 2010, kap. 8 paragraf 9). Detta uttryckte både Kommun 1 och Kommun 2 under de intervjuer vi hade med dem; att de ser föräldrarna som en viktig del när särskilt stöd ska utformas. Kommun 1 förklarade att när ett barn visar på behov av särskilt stöd ska det kommuniceras med föräldrar (Fråga 1), och Kommun 2 uttryckte sig liknande genom att de poängterade att samtal med föräldrarna är viktigt (Fråga 2). Vi kan här se en koppling till mikronivån i det utvecklingsekologiska perspektivet, där barnets familj och förskolan ingår och att det i barnets mikrosystem pågår ett samspel mellan familjen och förskolan. De olika sociala faktorerna i barnets mikrosystem samspelar och i exonivån kommer även de samhällsliga värderingarna, politik och historia in vilka kan komma att spela roll för vilket typ av särskilt stöd som barnet tilldelas (Andersson, 1986, s. 23-29).

7.3 Tema 3: Inkludering och exkludering

Både i det utvecklingsekologiska och det relationella perspektivet betonas att barnet samverkar med miljön och miljön med barnet. Utifrån det relationella perspektivet ser man på

barnet som att det *blir* ofokuserat i vissa situationer, inte att barnet *är* ofokuserat i alla situationer. Därför anser vi att det är viktigt att de som planerar aktiviteter och utformar det särskilda stödet i verksamheten har en tanke kring de olika perspektiven; vi bär antagligen med oss perspektiv på barn som påverkar vår syn på hur det särskilda stödet bör utformas. Vi har tidigare beskrivit individperspektivet, vilket utgår från att barn är bärare av problematiken och att den ligger hos barnet. Genom att inta ett individperspektiv tänker vi att man lätt kan hamna i att de åtgärder man sätter in exkluderar barnet från resten av barngruppen och verksamheten, vilket kan motverka ett främjande arbete för barns utveckling.

Kommun 1 har på några av sina förskolor ett par avdelningar som är till för barn som är infektionskänsliga eller har ett multihandikapp, dessa avdelningar är dock inkluderade i den vanliga förskoleverksamheten. Barnen är inte exkluderade från de andra barnen och kommunen anser att dessa barn ska få inkluderas och ha rätt till samma förutsättningar som andra barn. De nämner även att det alltid är en avvägning hur de ska inkludera för att det inte istället ska bli exkluderande. För de infektionskänsliga barnen kan det t.ex. vara lika med livsfara att möta de andra barnen inomhus, de möts då istället utomhus, och inkluderas på så sätt i verksamheten utan att deras hälsa riskeras (Fråga 5). Detta kan vi koppla till det Karlsudd poängterar om att forma och planera ett samhälle som är tillgängligt och förstående för alla, oavsett människors olikheter. Om man har ett kompensatoriskt förhållningssätt till hur inkludering ska skapas finns risk att inkluderingen blir svårare, då man inte ser till miljön som en påverkansfaktor för inkludering, utan endast ser att det är individen som ska anstränga sig för att bli inkluderad (Karlsudd, 2014, s. 223-224). Nilholm beskriver att man i det traditionella perspektivet ser det som en social rättvisa att varje individ har rätt till extra resurser. De extra resurserna sätts in för att arbeta med den problematik som finns i den diagnos barnet har, för att kunna nå ett ”normalt fungerande”. Vidare kopplar Nilholm det till det kompensatoriska perspektivet där man ser barnet som bärare av brister (Nilholm, 2005, s. 125-125). Det Nilholm beskriver får oss att återigen fundera kring hur man bäst inkluderar alla barn, om man försöker kompensera för det barnet inte kan kanske man då istället exkluderar barnet. Är målet att barnen ska bli ”normalt fungerande”, eller är målet att de aktiviteter som planeras i förskolan ska vara inkluderande för alla barn utan kravet på att barnet ska fungera för aktiviteten?

Skolverket har tagit fram ett styrdokument med allmänna råd för dem som är verksamma inom förskoleverksamheten, förskolechef, förskollärare och arbetslag, som ett stöd för dem i

arbetet med att öka måluppfyllelse i förskolan (Skolverket, 2016, s. 3). I Läroplanen står det att alla barn ska få uppleva 'den tillfredsställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen' (Skolverket, 1998 rev. 2016, s.5). Förskollärare 1 berättar att de till stor del kan inkludera alla barn i alla aktiviteter, men att de ibland först behöver arbeta aktivt med ett visst barn och träna inför att t.ex. överhuvudtaget kunna vara med i ateljén och klara av det som krävs för att delta (Fråga 7). Förskollärare 2 uttryckte att de till så stor del som möjligt försöker inkludera alla barn, men att de också planerar aktiviteter där alla barn inte kan eller klarar av att vara med då andra barn i barngruppen kan behöva den typen av aktiviteter. Hen uttryckte att de ibland behövde ta med två barn till skogen för att dessa barn klarade av den typen av miljö bäst (Fråga 4). Skolverket poängterar att det är viktigt att barngruppen ses som en viktig del för varje barns utveckling och lärande; därför ska särskilt stöd i så liten mån som möjligt ges utanför den ordinarie verksamheten. Genom detta ses verksamheten som en resurs för att stötta det barn som tillfälligt eller varaktigt behöver särskilt stöd (Skolverket, 2016, s. 33).

Vi funderade kring det som Skolverket tar upp i styrdokumentet och ställer oss undrande till om det alltid går att inkludera alla barn i alla aktiviteter? Om man ser till det relationella perspektivet bör man utforma verksamheten så att den är av den karaktären att alla barn har förmågan att vara med. Men vi tänkte också kring hur det särskilda stödet bör utformas för att inte exkludera barn som är i behov av det, hur gör man det på bästa sätt? Förskollärare 2 uttryckte att det ibland kan vara svårt att tillgodose att alla barn ska vara inkluderade, då man är tre pedagoger på stora barngrupper med ibland så många som 25 barn (Fråga 13).

Kommun 1 beskriver att de arbetar utifrån den norm och kultur som finns i det svenska skolsamhället där barn skall vara inkluderade och delaktiga även i beslutsfattande, då främst i beslut där det handlar om barnen själva (Fråga 9). Kommun 2 anser sig vara bra på att arbeta med de frågor som handlar om just tillgänglighet och delaktighet, detta för att börja lägga en struktur för att öka delaktigheten och inflytande för de barn som har en funktionsnedsättning (Fråga 9). Båda kommunernas förklaringar över hur de upplever inkludering av barn i beslutsfattande som gäller barnen och att de behöver förstärka sitt arbete med tillgänglighet och delaktighet, kan vi koppla till artikel 3 i Barnkonventionen och vi ser att de verkar ha förmåga att leva upp till den. De förmedlar dock ett behov av att se över hur deras arbete med inkludering fungerar, och vi tänker att det är viktigt att oavsett hur bra man tycker sig vara att

man ändå reflekterar över det man gör? Speciellt när man arbetar med att tillgodose barns rättigheter.

7.4 Tema 4: Barnkonventionen

Med anledning av den debatt som pågår kring huruvida Barnkonventionen bör inkorporeras som svensk lag eller inte frågade vi våra respondenter vad de tyckte om förslaget och om de trodde att det på något sätt skulle förändras hur det ser ut idag med att ta Barnkonventionen i beslutsfattandet. Vi ställde även frågan om de anser att de kan tillgodose det som sägs i artikel 23 i Barnkonventionen; barn med fysiskt eller psykiskt funktionsnedsättning har rätt till bland annat utbildning och delaktighet. Vi väljer i den här delen av analysen att fokusera främst på de svar vi fått från Kommun 1 och Kommun 2.

Båda kommunerna svarade att de tyckte sig kunna tillgodose barnens behov till stor del men att det alltid kan förbättras. Kommun 1 svarade att arbetet med barns behov alltid är föränderligt (Fråga 9). Om Barnkonventionen skulle bli lag i Sverige svarade Kommun 2 att de behöver se över om de behöver göra några förändringar (Fråga 10). Enligt Kommun 1 skulle det nog synas mer förändringar på en nationell nivå (Fråga 10). Vi kopplar detta till utvecklingsekologins makrosystem vilket utgörs av samhällsliga värderingar, politik och historia som bidrar till att ge förutsättningar för barnets exonivå och mikronivå. Enligt utvecklingsekologin både påverkar och påverkas barn av sin omgivning. En del av dessa påverkansfaktorer existerar långt bort från barnet, i makrosystemet, som exempelvis de beslut som tas på regerings- och riksdagsnivå och att barnet därför känner större påverkan av de faktorer som ligger närmare; t.ex. storleken på barngruppen eller om barnet får det särskilda stöd som det behöver för sin utveckling (Andersson, 1986, s. 23-29).

Vi ställer oss frågorna; Vilken inverkan har de politiska besluten som tas av Kommun 1 och Kommun 2, samt på nationell nivå, på barn i behov av särskilt stöd? Hur ser barnens upplevelser ut av att bli hörda och få sina behov tillgodosedda? Och hur skulle det påverka barnen om Barnkonventionen skulle inkorporeras i svensk lag? Både Kommun 1 och Kommun 2 poängterar att barn i behov av särskilt stöd har ett ganska starkt stöd och skydd i den lagstiftning som finns och i och med att Barnkonventionen är ratificerad i svensk lag (Fråga 10).

Barnrättighetsutredningen gav som uppdrag till Barnombudsmannen att se till att utbilda om barns rättigheter på flera olika nivåer i samhället. Detta eftersom mer kunskap om barns rättigheter behövs i samhällets alla instanser, men också att barnen själva behöver få ett kunskapslyft om sina egna rättigheter (SOU, 2016:19). En central och viktig del i arbetet med att kunna förverkliga barns rättigheter är att de som är verksamma inom förskola har goda kunskaper om barns rättigheter. Men det är också viktigt att de inte bara har kunskap om att Barnkonventionen finns, de ska även ha tagit till sig vad den betyder för dem i deras yrkesutövande (Quennerstedt, 2010, s. 119-129). Både Förskollärare 1 och Förskollärare 2 uttryckte att det är främst i arbetet med likabehandlingsplanen (Plan mot diskriminering och annan kränkande behandling) som de använder sig av Barnkonventionen (Fråga 10).

Kommun 1 anser att Barnkonventionen, trots att den är så pass övergripande, ska gå att tillämpa i alla länder och ändå klarar av att ha en styrande roll. Det som har störst betydelse är alltid den lagstiftning som finns i Sverige och som på många sätt utgår från Barnkonventionen och stämmer överens med Barnkonventionen rent värderingsmässigt. Kommunen vill poängtera att de anser att den verksamhet som allra mest utgår från Barnkonventionen är generellt förskolan och det arbete som sker i förskolan. Hela förhållningssättet och barnsynen som präglar verksamheten anser de på många sätt utgår från, och stämmer överens med Barnkonventionen. Kommunen försöker hela tiden att tänka på barnets perspektiv när de tar beslut. De anser utifrån ett barns perspektiv att barnen ska ha en fortsatt tillgång till sin förskolegrupp vid resursfördelning, på det sättet möter kommunen barn utifrån deras rättigheter (Fråga 6, 7 och 8). Syftet med att använda ett barns perspektiv är att utifrån barns egna villkor göra deras röster hörda och samtidigt säga något om barns liv (Johansson, 2003, s. 43-48, 53). Genom att göra barnkonsekvensanalyser kan beslutsfattarna se över att barns perspektiv finns i varje beslut. Det fjärde steget, vilket är huvudsyftet med en barnkonsekvensanalys är att pröva och besluta kring förslaget. Man gör en prövning av barnets bästa, som ska ligga till grund för beslutet, och i prövningen ska man utgå från det insamlade materialet. Barnets bästa ska alltid väga tyngst, beaktas och redovisas i prövning och beslut (Barnombudsmannen, 2016-02-17). Kommun 2 förklarar att det som kan komma att hända framöver, med en möjlig implementering av Barnkonventionen i svensk lag, är att de kommer behöva ta tag i vissa saker utifrån ett tillgänglighetsperspektiv, barns rätt till utbildning och tillgängliga miljöer. Kommunen har en barnombudsman som jobbar heltid med att säkerställa att barns rättigheter och Barnkonventionen följs i deras verksamheter, i och med detta gör de även barnkonsekvensanalyser. Inför varje beslut som tas i

utbildningsnämnden görs en barnkonsekvensanalys för att se hur beslutet kommer att påverka och få för effekt på barnen (Fråga 6 och 7). Vi funderar på om det som sagts från kommunerna angående barnkonsekvensanalys verkligen ser ut så i verkligheten? Vad menar de med det de säger om effekt på barnen, förmedlas det till förskollärarna och hur tar de reda på effekten? Kommunerna menar att de för en dialog, men hur ser det ut i verkligheten?

8 Diskussion

Vårt syfte med examensarbetet var att undersöka på vilka sätt Barnkonventionen används för utformandet av förskoleverksamheten för de barn som är i behov av särskilt stöd. Vi ville undersöka hur förskollärare respektive kommuner förhåller sig till Barnkonventionen vid beslutsfattande gällande barn i behov av särskilt stöd, samt vilka resurser som blir aktuella för dessa barn. För att besvara våra frågeställningar genomförde vi intervjuer med förskollärare och tjänstemän i två olika kommuner. Detta för att få syn på eventuella skillnader mellan teori och praktik; stämmer det som står i Barnkonventionen, Skollagen och olika styrdokument som finns i och kring förskoleverksamheten överens med hur det ser ut i kommun och förskola eller finns det behov att utveckla det arbetet vidare så att riktlinjerna efterföljs i större utsträckning?

Vi kommer i det här kapitlet diskutera analysen av intervjuerna, och de kopplingar vi gjort till tidigare forskning om barns rättigheter, inkorporering av Barnkonventionen och barn i behov av särskilt stöd. Vi kommer även att diskutera de olika resursfördelningsmodeller som de två olika kommunerna i undersökning valt att använda sig av utifrån det utvecklingsekologiska perspektivet.

På vilka sätt fördelas resurser för att anpassa verksamheten utifrån de barn som är i behov av särskilt stöd i de två olika kommunerna, hur skiljer de sig åt respektive hur liknar de varandra?

I de kommuner vi genomfört vår undersökning använder de sig av olika resursfördelningsmodeller. Båda kommunerna anser att den modell de använder sig av fungerar bra för deras kommun som det ser ut idag. Båda kommunerna är även öppna för att de kan behöva tänka om och se över sin resursfördelningsmodell om det skulle visa sig att det behovet fanns och att det skulle gynna barnen som är i behov av särskilt stöd. Vi tolkar detta som att det inte finns en modell som är den rätta för alla, utan det handlar om hur man använder sig av de medel man har och den syn man har på resurser för barn i behov av särskilt stöd. Dessa resursfördelningsmodeller skulle även kunna komplettera varandra eller eventuellt med en annan form av resursfördelningsmodell som ännu inte prövats. Ett intryck vi fick under intervjuerna med förskollärarna är att det i den ena kommunen (Kommun 1) fanns en större känsla av samverkan mellan förskoleverksamheten och kommunen. Detta tänker vi

beror på att man i Kommun 1 har en resursfördelningsmodell där man behöver interagera mer med t.ex. resurscentrum till skillnad från Kommun 2 där man får klara sig med de medel man blivit tilldelad.

Vilken skillnad skulle det göra för resursfördelning till barn i behov av särskilt stöd om Barnkonventionen skulle inkorporeras i svensk lag? I vilken utsträckning tas barnets bästa i beaktande när beslut om särskilt stöd fattas?

Både Kommun 1 och Kommun 2 var positiva till en inkorporering av Barnkonventionen i svensk lag men poängterade även att den svenska lagstiftningen är stark nog för att tillgodose barns rättigheter. Kommun 1 tror dock att det kommer bli en större skillnad på nationell nivå än i deras kommun vid en inkorporering. Kommun 2 svarade att de skulle behöva se över sitt nuvarande arbete och eventuellt förändra något om konventionen skulle inkorporeras. Båda förskollärarna föreställer sig att det skulle kunna bidra med mer resurser till förskolan, särskilt när det gäller barn i behov av särskilt stöd, men har svårt att svara på exakt hur de resurserna skulle öka. Förskollärare 1 poängterade att arbetet med barns rättigheter alltid kan förbättras. Vamstad skriver om att en inkorporering i sig inte skulle stärka barns rättigheter och de länder som har inkorporerat har inte heller tack vare den blivit bättre på att stärka barns rättigheter. Han menar därför att en inkorporering inte skulle vara nödvändig men att det kan vara en del i stärkandet av barns rättigheter (Vamstad, 2016, s. 65-68).

Utifrån de svar vi fått från kommunerna gällande om de tror att en inkorporering av Barnkonventionen skulle förbättra arbetet med att tillgodose barns rättigheter och behov. Utifrån den tidigare forskning vi läst in oss på; kan vi trots skilda meningar i debatten kring detta dra slutsatsen att det möjligtvis skulle göra skillnad för förskollärare som ansöker om resurser för barn i behov av särskilt stöd. Vi kan inte säga det med säkerhet, men tror att det kanske skulle ge mer svängrum i de ekonomiska resurserna och hur de fördelas till barn i behov av särskilt stöd.

Det som framgått i vår undersökning är att alla respondenter vet att Barnkonventionen finns och hävdar att de kan tillgodose barns rättigheter, men vi undrar ändå kring hur aktivt arbetet förs och om det skulle bli än mer aktivt av en inkorporering. Vi ser ett behov av ett kunskapslyft men också att alla som är verksamma i yrken med barn vet hur de ska använda sig av Barnkonventionen. Vi anser efter att ha läst Barnkonventionen, förslaget till att inkorporera Barnkonventionen i svensk lag och Kammarrättens avslag på förslaget, att

Barnkonventionen är för vagt formulerad för att fungera som lagstiftning. Detta då vi i Sverige redan har ratificerat Barnkonventionen samt har lagar som ser till att stärka barns rättigheter. Vi tänker dock att en inkorporering kan fungera som ett komplement till rådande lagstiftning, vi tänker att barns rättigheter aldrig kan förstärkas nog och att det inte heller går att ha för många lagar och bestämmelser som måste följas.

Kopplat till vårt yrke tror vi att en inkorporering av Barnkonventionen skulle kunna hjälpa oss få ett ytterligare argument i ansökan om resurser till de barn som blir i behov av särskilt stöd. Vi ser ett behov av att förskollärare har ett dokument som de kan använda aktivt när de ser över sin verksamhet men också söker stöd för att utveckla den. Dock vill vi poängtera att vår uppfattning är att det inte ska vara ytterligare ett dokument som ingen aktivt arbetar med. Därför ser vi hur viktigt det är att reflektera över hur man arbetar för barns rättigheter och deras möjliga behov av särskilt stöd, men också att se till verksamhetens miljö för att utvärdera om den är inkluderande för alla barn.

På vilket sätt skulle ett utvecklingsekologiskt perspektiv kunna påverka hur beslut fattas kring särskilt stöd och hur skulle det kunna påverka vardagen i förskolan för de barn som är i behov av särskilt stöd?

Vi kan se att det utvecklingsekologiska perspektivet, med dess olika nivåer, kan ge en större förståelse för hela barnets situation. I och med att man inte bara ser det som att barnet är en bärare av problem utan att problematiken kan uppstå på grund av yttre påverkansfaktorer (Andersson, 1986, s. 22-23), tror vi att man kan ta hänsyn till barnets perspektiv i beslutsfattande kring barnet som blir i behov av särskilt stöd. Det understryks i det utvecklingsekologiska perspektivet att barn inte bara påverkas av sin miljö utan även kan påverka den, barnet och miljön samverkar med varandra (Andersson, 1986, s. 22-23). Vi ser därför vikten av att barnen får göra sina röster hörda, så att det från de som är yrkesverksamma i förskolan kan finnas en djupare förståelse till varför barnet *blir* i behov av särskilt stöd, att behovet inte alltid finns hos barnet utan kan finnas i den miljö barnet befinner sig i.

Vi ser vikten av att man alltid bör ha ett reflekterande förhållningssätt till de beslut man fattar. Det är viktigt att aldrig sluta reflektera, utan istället gå tillbaka till beslutet och se hur barnen faktiskt påverkades av det. Vi ser att det kan vara stärkande för alla parter, de som arbetar ”på golvet” och de som arbetar som tjänstemän i kommunen, att ha ett återkopplande och

reflekterande samarbete. Vilket kan leda till att beslut aldrig tas utan att barns rättigheter och behov har tagits i beaktande. Detta kan även ha en gynnande effekt på arbetet med Barnkonventionen och i förlängningen det praktiska arbetet i förskolan med likabehandlingsplanen. Genom att ständigt reflektera över och bearbeta likabehandlingsplanen kan den bli ett mer meningsfullt dokument som används mer aktivt än det kanske gör i förskolan idag. Detta kan även bidra till att samverka mellan kommunen och förskolan fungerar på ett bättre sätt där alla är av upplevelsen att de tillsammans arbetar mot ett gemensamt mål – att deras främsta fokus är att förverkliga barns rätt till delaktighet och utbildning.

8.1 Förslag till vidare forskning

Utifrån vår undersökning kan vi se att det finns ett behov av vidare forskning på områdena: resursfördelning, Barnkonventionen, förskolan och barn i behov av särskilt stöd.

Vi är av uppfattningen att det finns en kunskapslucka inom dessa områden och hur dessa områden faktiskt hör ihop. Vi anser att vidare forskning skulle behövas på området resursfördelning till förskolor. De olika kommunerna vi utfört undersökningen i har haft olika tillvägagångssätt för att fördela resurser. En av kommunerna fördelar en klumpsumma till varje förskola att använda för att anpassa verksamheten utifrån de behov som finns. I den andra kommunen fördelas resurser utifrån de behov som finns i verksamheten, utöver de ekonomiska resurser som förskolan redan tilldelats.

Det skulle vara intressant om vidare forskning fanns där man kopplar ihop resursfördelning och hur den kan påverka barn i behov av särskilt stöd. Men också hur de olika artiklarna i Barnkonventionen kan användas för att stärka barns rätt till delaktighet och utbildning, främst de barn som är i behov av särskilt stöd.

Litteraturförteckning

Tryckta källor:

Ahlberg, Ann (2013) *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik: att bygga broar* (2: Upplagan) Stockholm: Liber

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Andersson, Bengt-Erik (1986) *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur

Andersson, Gunvor (2002) *Utvecklingsekologi och sociala problem*. I: Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) (2002) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Författarna och Natur & Kultur.

Arnér, Elisabeth (2009) *Barns inflytande i förskolan - En fråga om demokrati*. Lund: Studentlitteratur AB.

Björck-Åkesson, Eva (2014) *Specialpedagogik i förskolan*. I: Sandberg, Anette (red.) (2014) *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd*. Lund: Författarna och Studentlitteratur AB.

Brinkkjaer, Ulf & Høyen, Marianne (2013) *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Alan Bryman och Liber AB.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber

Hammarberg, Thomas (2006). *Mänskliga rättigheter: konventionen om barnets rättigheter*. Ny, rev. uppl. Stockholm: Utrikesdepartementet
Tillgänglig på Internet: <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2006/01/ud-05.059/>

Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (2003) *Förskolans vardag I*: Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid (red.) (2003) *Förskolan -barns första skola!* Lund: Författarna och Studentlitteratur.

Löfgren, Håkan (2014) *Läraryberättelser från förskolan. I*: Löfdahl, Annica & Hjalmarsson, Maria och Karin Franzén (red) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (2014). Stockholm: Liber.

Nilholm, Claes (2006) *Inkludering av elever "i behov av särskilt stöd" [Elektronisk resurs]: vad betyder det och vad vet vi?*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Nilholm, Claes (2007) *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Claes Nilholm och studentlitteratur.

Nilholm, Claes (2012) *Barn och elever i svårigheter - en pedagogisk utmaning*. Lund: Författaren och studentlitteratur.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2011) *Att analysera kvalitativt material. I*: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Författarna och Liber AB.

Sandberg, Anette & Norling, Martina (2014) *Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. I*: Sandberg, Anette (red.) (2014) *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd*. Lund: Författarna och Studentlitteratur AB.

Skolverket (2016) *Allmänna råd med kommentarer för förskolan*. Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3139>

Skolverket (2014) *Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. 2., [rev.] uppl.*
Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2798>

Skolverket (2016) *Läroplanen för förskolan. 1998, Reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket

Skolverket (2009) *Resursfördelning utifrån förutsättningar och behov?* Stockholm: Skolverket

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2204>

Stigendal, Mikael (2004) *Framgångsalternativ. Mötet i skolan mellan utanförskap och innanförskap*. Lund: Författaren och studentlitteratur.

Söderbäck, Maja (2010) Barnperspektiv och Barns perspektiv I: Söderbäck, Maja (red.) (2010) *Barns och ungas rätt i vården*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset och författarna.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Tillgänglig på Internet:

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Von Wright, Moira (2001) Det relationella perspektivets utmaning. En personlig betraktelse. I: Skolverket (2001) *Att arbeta med särskilt stöd. Några Perspektiv*. Stockholm: Liber

Ytterhus, Borgunn (2003) *Barns sociala samvaro - inklusion och exklusion i förskolan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Tidsskrifter:

Johansson, Eva (2003) Att närma sig barns perspektiv - forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (1-2), s. 42-57

Karlsudd, Peter (2014) Debatt - diagnostisering och kompensatoriska hjälpmedel, inkluderande eller exkluderande?. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (2-3) s. 223-228

Nilholm, Claes (2005) Specialpedagogik - vilka är de grundläggande perspektiven?. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (2), s. 124-138

Nordin-Hultman, Elisabeth (2008) Dags för en synvända. *Pedagogiska magasinet*, (2)

Quennerstedt, Ann (2010) Den politiska konstruktionen av barnets rättigheter i utbildning. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (2/3), s. 119-141

Elektroniska källor:

Barnombudsmannen (2015) Faktablad från Barnombudsmannen Uppnå kvalitet i beslut som rör barn och unga, https://www.barnombudsmannen.se/globalassets/dokument-for-nedladdning/publikationer/faktablad/faktablad2_uppna11.pdf [2016-11-11]

Barnombudsmannen (2015) *FN riktar allvarlig kritik mot Sverige*
<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/i-media/nyheter/20151/fn-riktar-allvarlig-kritik-mot-sverige/> [2016-11-18]

Kammarrätten i Stockholm (2016) *Remissyttrande över betänkandet Barnkonventionen blir svensk lag (SOU2016:19)*
http://www.kammarrattenistockholm.domstol.se/Domstolar/kammarrattenistockholm/Remissvar/2016/Remissvar_Bet%C3%A4nkandet%20Barnkonventionen%20blir%20svensk%20lag%20SOU_2016-19.pdf [2016-11-18]

Karlsson, Nils (2016) Vi måste arbeta in barnperspektivet. *Expressen*, 14 mars.
<http://www.expressen.se/kvp/ledare/vi-maste-arbeta-in-barnperspektivet/> [2016-10-14]

Lutz, Kristian (2009) *Kategoriseringar av barn i förskoleåldern*. Diss., Malmö Högskola.
Malmö: Holmbergs
<http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/7812/Inlaga%20PDF%20tryck.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Nationalencyklopedin, ratifikation.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/ratifikation> (hämtad 2016-12-04)

Regeringen (2016) *Barnkonventionen blir svensk lag*
<http://www.regeringen.se/contentassets/7bcd0fe8815345aeb2ff0d9678896e11/barnkonvention>

[en-bli-svensk-lag-sou-2016_19.pdf / http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2016/03/sou-201619/](#) [2016-11-18]

Regnér, Åsa & Thalén, Ingela (2015) Barnkonventionen ska bli svensk lag. *Expressen*, 19 februari. <http://www.expressen.se/debatt/barnkonventionen-ska-bli-svensk-lag/> [2016-10-14]

SFS 2016:911. *Skollagen*.

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 [2016-10-14 och 2016-11-25]

Skolverket (2015) *Mer om elevers rätt till kunskap, extra anpassningar och särskilt stöd*.

https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.254797!/1505_ratt_%20till_kunskap_sarskilt_st%C3%B6d.pdf [2016-11-25]

Socialstyrelsen (2007) *Termbanken: Funktionshinder*.

<http://termbank.socialstyrelsen.se/showterm.php?fTid=669> [2016-11-11]

Statens offentliga utredningar (2016) *Barnkonventionen blir svensk lag – betänkande av Barnrättighetsutredningen (SOU 2016:19)*. Stockholm: Statens offentliga utredningar

http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2016/03/SOU-2016_19_webb-med-1%C3%A4nkar.pdf [2016-10-14]

TT (2016) Splittring om barnkonventionen. *SVT Nyheter*, 14 oktober

<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/splittring-om-barnkonventionen> [2016-10-14]

Vamstad, Johan (2016) *Fördelar och nackdelar med att inkorporera Barnkonventionen - en jämförande studie av internationella erfarenheter*. Ersta Sköndal Högskola. Stockholm

<http://esh.diva-portal.org/smash/get/diva2:919332/FULLTEXT01.pdf> [2016-11-29]

Bilaga 1

Intervjuguide - kommunnivå

1. Hur många barn är det som går i förskola i er kommun?
2. Hur många barn/timmar söks det resurser för i er kommun till barn i behov av särskilt stöd?
3. Hur många barn/timmar beviljas resurser i er kommun?
4. Vem är det som beslutar om ett barn ska ges rätt till/beviljas resurser för särskilt stöd?
5. Vilka kunskaper och vilken typ av information, och från vem/vilka, används som underlag i beslutsfattandet?
6. Är din uppfattning av Barnkonventionen att den är tillräckligt tydlig för att tillgodose barns rättigheter? / Kan du använda den i ditt arbete för att tillgodose barns rättigheter, eller är det något som behövs mer för att du ska kunna det?
7. Vilken betydelse har Barnkonventionen när du/ni fördelar resurser till barn i behov av särskilt stöd?
8. Vilka riktlinjer har ni inom kommunen som styr hur ni fördelar resurser till förskolor? Utgör Barnkonventionen en explicit referens i detta arbete/dessa riktlinjer, och i så fall hur?
9. I kapitel 23 i Barnkonventionen står det att barn med fysiskt eller psykiskt handikapp har rätt till bland annat utbildning och delaktighet, hur upplever du att kommunen ser till att de rättigheterna förverkligas?
10. Det debatteras kring att inkorporera Barnkonventionen i Svensk lag, upplever du att det skulle förändra hur stöd/resurser tilldelas till förskolor eller tillgodoses de redan tillräckligt genom att Sverige har ratificerat konventionen?

Intervjuguide - förskola

1. Hur ser din erfarenhet ut av att arbeta med barn i behov av särskilt stöd?
2. Vad har du för kunskaper i att bedöma om ett barn är i behov av särskilt stöd?
3. Har du möjlighet att få vidare kompetensutveckling i området? Hur ser det ut på din arbetsplats?
4. Vem är det som bedömer om ett barn är i behov av särskilt stöd, och hur?
5. Kan du ge några exempel på när du/ni anser att ett barn är i behov av särskilt stöd?
6. I vilken utsträckning upplever du att ni har möjlighet att tillgodose de behov av särskilt stöd som kan uppstå/förekomma i er förskoleverksamhet?

7. Upplever du att ni kan inkludera alla barn i alla aktiviteter? Om inte, vad/vilka resurser skulle krävas för att tillgodose detta?
8. På vilket sätt är förskolechefen och arbetsledningen ett stöd för dig i arbetet med barn i behov av särskilt stöd?
9. Hur fördelar ni resurstimmarna som ni får godkänt från kommunen?
10. Är din uppfattning av Barnkonventionen att den är tillräckligt tydlig för att tillgodose barns rättigheter? / Kan du använda den i ditt arbete för att tillgodose barns rättigheter, eller är det något som behövs mer för att du ska kunna det?
11. I vilken utsträckning används Barnkonventionen som en referens när ni utformar er verksamhet?
12. I kapitel 23 i Barnkonventionen står det att barn med fysiskt eller psykiskt handikapp har rätt till bland annat utbildning och delaktighet, hur upplever du att kommunen ser till att de rättigheterna förverkligas?
13. Det debatteras kring att inkorporera Barnkonventionen i Svensk lag, upplever du att det skulle förändra hur stöd/resurser tilldelas till förskolor eller tillgodoses de redan tillräckligt genom att Sverige har ratificerat konventionen?

Bilaga 2

Hej!

Vi heter Marianne Håkansson och Mia Palmberg och vi studerar till förskollärare vid Södertörns högskola. Vi skriver just nu vårt examensarbete.

Syftet med vår uppsats är att genom intervjuer ta reda på och undersöka hur Barnkonventionen används för att undersöka hur Barnkonventionen tillämpas i anpassningen av förskoleverksamheten för barn i behov av särskilt stöd och vilka typer resurser som tilldelas från kommuner för att tillgodose dem.

Vi kommer att genomföra intervjuerna på så sätt att Marianne ställer frågorna medan Mia antecknar på dator, vi kommer även använda oss av ljudupptagning för att sedan transkribera dem. Ljudfilerna kommer endast att avlyssnas av oss, Marianne och Mia. Efter färdigställd och godkänd uppsats kommer allt intervjumaterial att raderas.

Genom detta brev vill vi få ett godkännande av Dig att bli intervjuad av oss. Vi garanterar Dig full anonymitet och kommer följa de forskningsetiska principerna. Vi kommer att anonymisera Dig och inte nämna i vilken kommun du arbetar. Du har full rätt att avbryta din medverkan under hela studiens gång.

Vid frågor och funderingar kan ni nå oss på telefon och mail.

Med vänlig hälsning

Marianne Håkansson och Mia Palmberg

Medgivande

Detta samtyckesformulär ger tillstånd att ljudinspela intervjun samt använda det insamlade materialet i undersökningen av ovanstående. Medverkan är frivillig och deltagaren kan när som helst under intervjun avbryta sin medverkan.

Jag vill medverka i studien

Ort och datum _____

Underskrift _____

Namnförtydligande _____